

304

Вспомогательный фонд

Вспомогательный

2(075)

В-62

1913

2010

2001

2(075)

69 ԵԶՆԻԿ ա. քահ. ԵՐԶՆԿԵԱՆՑ

Կրօնատոյց Թիֆլիսի առաջին իզական գիմնագիօնի

462

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐՕՆԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐԲՈՅԿ

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետական դպրոցների առաջին դասարանի հայ աշակերտուհիների եւ աշակերտների համար:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

220

178-ԵՐ

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Տպարան «Էսպերանսո», Նիդ. փողոց № 17

1913

220
58-60

ԵԶՆԻԿ ա. քահ. ԵՐԶՆԿԵԱՆՑ

Կրօնաւսոյց Թիֆլիսի առաջին իգական գիմնազիօնի

2(075)
35-69

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐՈՆԻ

220
58-60

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐԲՈՅԿ

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏՄՈՒԹԻՆՆԵՐ

Պետական դպրոցների առաջին դասարանի հայ աշակերտուհիների եւ աշակերտների համար:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Տպարան «Էստաբլիսմենտ», Երև. փողոց № 17

1913

28961
5001

Ձեռք զարկելով այս կարևոր գործին՝ մենք արդէն պատրաստվել ենք պետական միջնակարգ իգական դպրոցների համար կրօնագիտութեան մի ընդհանուր ձեռնարկ, որի մէջ բոլոր դասարաններում աւանդելի կրօնի նիւթերը— դասընթացները՝ տեղի, ժամանակի և սանիկների պատրաս-

տութեան համաձայն՝ որոշուած—դասաւորուած են: Առաջին երեք զբօրոյներն արդէն լոյս են տեսել. հետզհետէ պիտի լոյս տեսնեն և հետեւեալները:

Այս զբօրոյի յիշեալ զպրօցների առաջին դասարանի կրօնի նիւթը—դասընթացն է պարունակում:

Ներկայ աշխատութիւնը լաւ ընդունելութիւն գտաւ պաշտօնակիցներէս կողմից և ամենակարճ ժամանակում իրար յաջորդեցին մի քանի տպագրութիւններ: Դա լաւագոյն ապացոյցն է, որ մեր կազմուած դասագիրքը համապատասխանում է իր նպատակին:

Եզնիկ ա. ք. Երզնկեանց.

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԻՆ ՈՒՍՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԵՏԱՌԹԻՒՆՆԵՐ

№ 1. ԱՇԽԱՐՀԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

I. Աստուած սկզբում ստեղծեց երկինքն ու երկիրը: Բայց երկիրն էլ աներևոյթ, անպատրաստ և խաւարով ծածկուած: Աստուծու Հոգին շրջում էր շրերի վրայ:

Աստուած երկիրը պատրաստեց վեց օրում: Նա առաջին օրը ստեղծեց լոյսը: Երկրորդ օրը՝ տեսանելի երկինքը—հաստատութիւնը: Երրորդ օրը ջուրը հողից բաժանեց և հրամայեց հողին արտադրել բոյսեր: Չորրորդ օրը ստեղծեց արեգակը, լուսինն ու աստղերը: Հինգերորդ օրը՝ թռչուններն ու ձկները: Վեցերորդ օրը՝ չորքոտանի կենդանիները, սողունները և մարդուն:

Եօթներորդ օրն Աստուած հանգստացաւ, այսինքն՝ էլ ոչինչ չստեղծեց: Սրա համար այդ օրը կոչւում է շաբաթ, որ նշանակում է հանգստութիւն: Աստուած օրհնեց և սրբեց այդ օրը և նա դարձաւ սուրբ օր՝ տօն մարդոց համար:

II. Ո՞վ ստեղծեց երկինքն ու երկիրը: Ի՞նչ դրութեան մէջ էր երկիրը: Նա ներկայ կազմակերպութիւնը քանի օրում ստացաւ և ի՞նչ օրը ի՞նչ ստեղծեց Աստուած: Եօթներորդ օրուայ համար Աստուած ի՞նչ հրամայեց: Ի՞նչ է նշանակում շաբաթ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աստուած յաւիտենական է, Նրան ոչ ոք չի ստեղծել, իսկ ֆիզիկալ բոլոր բաները—արարածները սկիզբն են առել (գոյացել) Նրանից և ստեղծուել են ոչնչից միմիայն Նրա աստուածային խօսքով. 2) Նա ամենակարող է, ինչ որ կամենայ, կարող է անել: Աստուած ստեղծում է, իսկ մարդը շինում: Այս պատճառով մենք զիմում ենք Նրան մեր նեղութեան և կարիքների ժամանակ և խնդրում Նրա օգնութիւնը: 3) Նա ամենիմաստ է, որովհետեւ ինչ որ ստեղծել է, բոլորն էլ իմաստութեամբ է ստեղծել և կարգադրել: Ուստի մեր աղօթքի մէջ պէտք է խնդրենք, որ մեզ իմաստութեան շնորհ տայ, որպէսզի մենք էլ մեր գործերը իմաստութեամբ կարգադրենք. 4) Նա ամենաբարի է. ինչ որ ստեղծել է, բարի է ստեղծել և այդ բարիքները տուել է մարդուն, որ նա վայելելով ինքն էլ բարիք անէ ուրիշներին: 5) Նա յատկացրել է մի օր—շաբաթ, մեզ համար կիւրակէ, և նշանակել է, որ ծառայենք Իրան մեզ տուած բարիքների փոխարէն,

№ 2. ՄԱՐԴՈՒ ՍՏԵՂԾՈՒԻԼԸ

I. Աստուած մարդուն ստեղծեց հողից և փշեց ու տուեց նրան անմահ հոգի: Նա տուեց մարդուն Իր պատկերը և Իր նմանութիւնը, այն է՝ անմահ հոգի և սրբութիւն և սորանով զանազանեց նրան միւս արարածներից:

Յետոյ տեսաւ Աստուած, որ մարդը մենակ է և ստեղծեց նրա համար օգնական: Նա առաջին մարդուն քնացրեց և նրա կողքից մի ոսկոր հանեց ու

ստեղծեց նրա համար ընկեր—կին: Առաջին մարդու անունն էր Ադամ, իսկ կնոջը՝ Եւա:

Աստուած առաջին մարդոց բնակեցրեց դրախտում և օրհնեց ու ասաց. «Աճեցէք և բազմացէք, և լցրէք երկիրն ու տիրեցէք նրան»:

Ադամը տեսաւ դրախտի մէջ բոլոր կենդանիներին և իւրաքանչիւրին առանձին անուն տուեց:

Աստուած Իր ստեղծածներին չթողեց անխնամ: Նա նախախնամում և պահպանում է նրանց Իր հովանաւորութեան ներքոյ և ամեն բարի բանին էլ օգնում է,

II. Աստուած առաջին մարդու մարմինն ինչից ստեղծեց: Ո՞վ էր առաջի մարդու ընկերը և Աստուած ի՞նչպէս ստեղծեց նրան: Ի՞նչպէս էին կոչւում առաջին մարդիկը: Աստուած ի՞նչ բնակեցրեց առաջին մարդոց և ի՞նչ օրհնութիւն տուեց նրանց: Աստուած Իր ստեղծածներին թողեց արդեօք անխնամ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աստուած մարդուն այն ձևով չի ստեղծում, ինչպէս միւս բոլոր արարածներին: Նա տալիս է մարդուն առաւելութիւններ և բարձր յատկութիւններ, օր. դատելու, խօսելու և բարին ու չարը հասկանալու կարողութիւն: 2) Աստուծոյ պատկերը և նմանութիւնը յայտնւում է մեր հոգեկան ընդունակութիւնների և կարողութիւնների մէջ: 3) Եւային՝ Ադամի ընկերոջ—ստեղծում է նրա կողքից և այդպէս անելու պատճառն այն էր, որ մարդիկ միմեանց սիրեն ու օգնեն: 4) Աստուած մարդուն նշանակեց տէր և իշխան բոլոր արարածներին. տուեց նրան ամենամեծ երանութիւնը և պարտաւորացրեց, որ ճանաչէ Իրան, սիրէ և ծառայէ: Աստուծոյ ծառայել՝ նշանակում է վարուել ամեն բանում այնպէս, ինչպէս Նրա կամքն է: Եւ 5) Աստուած աշխարհս ստեղծելով

չթողեց նրան անխնամ. նա իր բոլոր ստեղծածներին պահում-պահպանում է իր իշխանութեան ներքոյ և կառավարում: Այս պատճառով նա կոչում է Տէր, Երկնաւոր Թաւաւոր, Ամենակարող եւ Ծախախնամող:

№ 3. ԴՐԱՆՏԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴՈՅ ԿԵԱՆՔԸ

I. Դրախտը մի հրաշալի պարտէզ էր, որ գտանւում էր Եդեմում—երկրի արեւելեան կողմը: Նրա միջով անցնում էին չորս գետ—Տիգրիս, Եփրատ, Փիսոփս և Գեհոփս: Այս պարտէզը զարգարուած էր ամեն տեսակ ծաղիկներով ու ծառերով: Ծառերը շատ գեղեցիկ էին և ունէին համեղ պտուղներ: Այստեղ կային թռչուններ և ամեն տեսակ կենդանիներ, որոնք հնազանդում էին մարդուն, ինչպէս իրանց տիրոջը: Աստուած տէր և իշխան նշանակեց Ադամին և պատուիրեց մշակել ու պահպանել այդ պարտէզը:

Ադամ և Եւա խաղաղ կեանք էին վարում դրախտի մէջ և երջանիկ էին: Աստուած ամեն բարիք արել էր նրանց և սպասում էր նրանցից հնազանդութիւն և պատուիրանապահութիւն:

II. Ի՞նչ բան էր դրախտը և թր երկրումն էր գտանւում: Ի՞նչ գետեր էին հոսում նրա միջով: Մարդիկ և կենդանիները ի՞նչպէս էին ապրում միմեանց հետ: Աստուած Ադամին և Եւային ի՞նչ պատուէր տուեց պարտիզի համար և ի՞նչ էր սպասում նրանցից:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Աստուած նախամարդերի բնակութեան համար տնկում, պատ-

րաստում է մի գեղեցիկ պարտէզ, իր ամենայն բարութեամբ և առատ ջրերով և դա լինում է Հայաստանում, որ գտնւում են այժմ էլ Տիգրիս և Եփրատ գետերը, ուրեմն մարդկութեան որրանը լինում է այդ երկիրը: 2) Ադամ և Եւա բախտաւոր էին դրախտում, այն է՝ հիւանդութիւն, տխրութիւն, ցաւ, տրտմութիւն և մահ չունէին: Ո՛չ մի բանի կարիք չկար՝ ոչ կերակրի, ոչ շորերի և ոչ բնակարանի. ամեն բան պատրաստ էր: Նրանց սրտերը մաքուր և խիղճը հանգիստ էր. ոչ մի բան նրանց չէր վշտացնում և վրդովում. ոչ մի բանի վրայ նրանք աչք չունէին: Նրանք անմեղ էին: Նրանց մէջ նախանձ, ատելութիւն չկար:

№ 4. ՊԱՏՈՒԻՐԱՆԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆԸ

I. Դրախտի մէջ երկու նշանաւոր ծառ կար. մինը կոչւում էր կենաց ծառ, իսկ միւսը քարին ու չարը իմանալու ծառ: Աստուած պատուիրեց նրանց դրախտի բոլոր ծառերի պտղից ուտել, բայց բարին ու չարը իմանալու ծառի պտղից չուտել, եթէ ոչ՝ մահով կմեռնեն:

Չար ոգին—օձը, նախանձեց նախամարդերի երջանկութեան վրայ: Նա մօտեցաւ Եւային և ասաց. «Ինչո՞ւ չէք ուտում այն ծառի պտղից, որ դրախտի մէջ է»: Եւան պատասխանեց.— Աստուած արգելեց մեզ և ասաց. «Եթէ ուտէք, կմեռնիք»,— Ո՛չ, ասաց օձը, դուք չէք մեռնիլ, այլ կբացուին ձեր աչքերը, դուք էլ Աստուծու նման կլինիք և կհասկանաք բարին ու չարը»: Եւան կասկածեց Աստուծու պատուիրանի վրայ: Նա չկարողացաւ համբերել և կերաւ: Յետոյ տուեց Ադամին և նա էլ կերաւ:

Այսպէս առաջին մարդիկ մեղանշեցին, որից

յետոյ ամեն ինչ փոխուեց: Նրանք զրկուեցան հոգեկան հանգստութիւնից— խիղճը տանջում էր նրանց: Նրանք ամաչում, վախենում էին, և սկսեցին ծածկուիլ ու թաղ կենալ:

Աստուած եկաւ դրախտը և պատժեց Ադամին և Եւային անհնազանդութեան համար: Նա դուրս արեց նրանց դրախտից: Այնուհետեւ Ադամ և Եւան սկսեցին պարապել հողագործութեամբ ու ապրել իրանց երեսի քրտինքով— աշխատանքով:

Աստուած Ադամին և Եւային թէև պատժեց, բայց չթողեց անմխիթար: Նա խոստացաւ ուղարկել Փրկիչ, որ ազատէ նրանց սերունդը այդ մեղքից:

II. Ի՞նչ նշանաւոր ծառեր կային դրախտի մէջ և ի՞նչ պէս էին կոչուում: Աստուած ինչո՞ւ արգելեց բարին և չարը իմանալու ծառի պտղից ուտել: Ո՞վ խաբեց Եւային: Աստուած ի՞նչ պատիժ տուեց և ի՞նչպէս փոխուեց նրանց վիճակը: Աստուած ի՞նչ խոստացաւ նրանց մխիթարելու համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) թէ ի՞նչպէս նախանձը, ատելութիւնը զրգում է յանցանք գործելու և ի՞նչ խաբուսիկ յոյսերով նա մտնում է մարդու սիրտը և հրապոյրներով մօտեցնում է գործել տալու. 2) Անհնազանդութիւնը յանցանք է և միշտ մեծ զրկանքների է հասցնում մարդու: Նա հասցնում է ազահութեան, մեծամտութեան և երախտամտութեան, որի հետեանքը— դառն իրողութիւնը— որ աննուզղելի է, մարդ յետոյ է իմանում: 3) Այդպիսի փորձանքներ կեանքի մէջ մեղ էլ կարող են պատահել: Շատերը մեր ընկերներից և ծանօթներից կարող են կեղծ ու պատիւ խօսքերով մօտենալ մեզ և բարեկամ ձևանալով՝ խաբել ու զցել մեզ զանազան տեսակ սխալմունքների մէջ, որի հետեանքը տխուր ու ֆլասակար կարող է լինել և մենք նախամարդերի նման կզրկուենք մեր ունեցած

բարիքներից, առաքինութիւններից և մինչև անգամ բարի անունից: 4) Ուրիշի ունեցածի վրայ չար աչք, չար նախանձ չպէտք է ունենանք մենք: Ուրիշների բարիքները— յաջողութիւնը, հարստութիւնը, բարի անունը— պէտք է մեղ ուրախացնեն և ոչ թէ տրամեցնեն և մենք բարի նախանձով ու օրինակով պէտք է աշխատենք հասնել նրանց: 5) Կեանքի մէջ նրանք, որոնք զո՞հ չեն իրենց վիճակից և աշխատում են աւելի լաւ վիճակ ձեռք բերել ոչ-նորելի միջոցներով, յանցանք են գործում և պատժւում են: Ո՞վ փոքր յանցանք է գործում, նա շուտով մեծն էլ կգործէ և ով փոքր չարիքը չի հանիլ սրտից, նա մեծն էլ կըժուարանայ հասնել և նա, որ պատճառ է դառնում մէկի գայթակղութեան և հանում ուղիղ ճանապարհից, նա մեծ յանցանք գործողն է:

№ 5. ԱԴԱՄԻ ՈՐԴԻՖԸ

I. Ադամ և Եւա ունեցան երկու որդի՝ Կայէն և Աբէլ: Կայէնը պարապում էր երկրագործութեամբ, իսկ Աբէլը՝ խաշնարածութեամբ:

Մի անգամ երկու եղբայրները զո՞հ բերին Աստուծո՞ւն. Կայէնն իր մշակած դաշտի պտուղներից, իսկ Աբէլը՝ իր խաշների անդրանիկ գառներից: Բայց երկուսի սիրտը միատեսակ չէր: Աբէլը մաքուր սրբտով էր մատուցանում, իսկ Կայէնը՝ նախանձոտ: Այս պատճառով Աստուած ընդունեց Աբէլի զոհը, իսկ Կայէնին— ոչ: Այս բանի վրայ Կայէնը խիստ բարկացաւ և սկսեց տրամել. նրա գէմքը փոխուեց: Աստուած զգուշացրեց Կայէնին. բայց նա չսեց և սրտից ոխը չհանեց և մի անգամ խաբելով իր եղբորը՝ տարաւ դաշտն ու սպանեց:

Աստուած հարցրեց Կայէնին. «Ո՞ւր է քո եղբայր Աբէլը»: Կայէնը փոխանակ զղջալու՝ կոպիտ

պատասխանեց. «Չգիտեմ, միթէ ես նրա պահապանն եմ»: Աստուած ասաց. «Քո եղբօր արիւնը բողբոջում է. անիծած լինիս դու, հանգստութիւն չունենաս և թափառիս երկրիս վրայ»:

Այնուհետև Կայէնը հեռացաւ և գնաց ուրիշ երկիր. իսկ Աստուած Ադամին և Եւային մխիթարելու համար՝ տուեց մի ուրիշ որդի, որին անուանեցին Սէթ:

II. Ադամ և Եւա քանի որդի ունէին սկզբում: Ինչ էին նրանց անունները և ի՞նչով էին պարպւում: Սրտի կողմից ինչպէս էին և իրանց հաւատն ու սէրը դէպի Աստուած ինչ ձևով էին արտայայտում: Աստուած ի՞նչ զոհը և աղօթքը ընդունեց: Կայէնի սրտում ինչ չար զգացմունք—նախանձ ծագեց և ինչ արեց Արէլին: Աստուած ինչ պատիժ տուեց Կայէնին և ինչով մխիթարեց Ադամին ու Եւային:

III. Այս պատմութեան մէջ սարսափելի բան ենք տեսնում—եղբայրը սպանում է եղբօրը և ինչո՞ւ համար, որ Աստուած նրա աղօթքն ու զոհը չէ ընդունել: Սա առաջ է եկել նախանձից: Նախանձը մի այնպիսի արատ է, որ եթէ մի տեղ բուն դրեց, սկսում է հետզհետէ աճել և մեծանալով ու սաստկանալով հասցնում է մարդուն ինքնամոռացութեան, բարկութեան, վրէժխնդրութեան և սպանութեան մինչև անգամ իր եղբօրը: 2) Աստուած ամենագէտ է. Նրան յայտնի են մարդոց սրտերը: Նա ընդունում է միմիայն մաքուր սրտերից աղօթքը: Կայէնը չար էր, նրա սիրտը նախանձով և ատելութեամբ լիքն էր, այն ինչ Արէլը բարի, խոնարհ և հեզ էր, ունէր մաքուր սիրտ, հաւատ և սէր դէպի Աստուած: Սրա համար Արէլի աղօթքն ու զոհը ընդունւում է, իսկ Կայէնին—ոչ: Կայէնը փոխանակ իր սիրտը մաքրելու, (որովհետև Աստուած Կայէնին էլ կսիրէր, եթէ նա էլ իր եղբօր պէս հեզ, բարեպաշտ լինէր և մաքուր սիրտ ունենար)—փոխանակ Աստծու զգուշացնող խօսքերը լսելու և ներո-

ղութիւն խնդրելու, կոպիտ է պատասխանում և ձեռքը բարձրացնելով եղբօր վրայ՝ անտես է առնում նրա աղանձն և սպանում է նրան, սգի մէջ ձգելով իր ծնողներին: 3) Աստծու պատիժն իսկոյն հասնում է մեղաւորին—Կայէնին. Նրա խիղճը տանջում է նրան իր արած չար գործի համար և միտքը խանգարուած ու սրտի ցաւով ոչ մի տեղ դադար ու հանգիստ չէ գտնում: Նրա չար արարքը գիշեր ցերեկ մտքից և սրտից չէ հեռանում, նախատում է նրան, որ նա մարդասպան է—եղբայրասպան է: Նա երեւեալ—տառանեալ շրջում է երկրի վրայ: 4) Աստուած ողորմած և մարդասէր է, նա հարկանում է և բժշկում. Նա նեղութեան ժամանակ մխիթարում է իր հաւատացեալների սիրտը, որոնք հաւատով և յուսով դիմում են նրան և խնդրում Նրա ողորմութիւնն ու օգնութիւնը: Եւ այսպէս Ադամին և Եւային Աստուած մխիթարում է մի նոր որդի տալով:

№ 6. ՉՐ Հ Ե Ղ Ե Ղ

I. Մարդիկ շատացան երկրիս վրայ և վատացան: Նրանք մոռացան ճշմարիտ Աստծուն և սկսեցին վատ գործեր անել: Աստուած շատ համբերեց, բայց երբ տեսաւ, որ չեն ուղղւում, վճռեց պատժել նրանց ջրհեղեղով:

Այս ժամանակ ապրում էր մի արդար և ճշմարիտ մարդ՝ Նոյ անունով: Նա ունէր երեք որդի, Սէմ, Բամ և Յաբէթ: Աստուած հրամայեց Նոյին մի տապան շինել, որի մէջ կարելի լինէր տեղաւորել իր ընտանիքն և այն կենդանիները, որոնք չէին կարող ապրել ջրի մէջ: Նոյը շինեց տապան և մտաւ նրա մէջ ինքն, իր կինը, երեք որդին և երեք հարսները: Նա վերցրեց իր հետ կենդանիներ և թռչուններ և մի տարուայ էլ ուտելու պաշար:

Երբ ամեն բան պատրաստ էր, եկաւ սաստիկ անձրև (Ջրհեղեղ) քառասուն օր և քառասուն գիշեր շարունակ: Զուրը բարձրացաւ և ծածկեց բոլոր երկիրը: Մարդիկ, կենդանիներ և թռչուններ խեղդուեցան: Ազատուեցան միայն նրանք, որոնք տապանի մէջ էին: Հարիւր յիսուն օրից յետոյ փչեց սաստիկ քամի, ջուրը սկսեց իջնել և տապանը նստեց Արարատ (Մասիս) սարի գլխին:

Երբ երևեցան ջրի միջից սարերի կատարները, Նոյը դուրս թողեց տապանից մի ազուա, որ էլ չը վերադարձաւ: Եօթն օրից յետոյ թողեց մի աղաւնի: Աղաւնին նստելու տեղ չգտաւ և վերադարձաւ: Եօթն օրից յետոյ կրկին թողեց աղաւնի. նա վերադարձաւ և ունէր ձիթենի ձիւղ բերանում: Եօթն օրից յետոյ երրորդ անգամ արձակեց աղաւնուն, բայց նա էլ չվերադարձաւ: Այն ժամանակ Նոյը և նրա հետ եղողները իմացան, որ ջուրը ցամաքել է և դուրս եկան տապանից: Նոյը շնորհակալութեան զոհ բերեց Աստուծուն: Աստուած ընդունեց այս զոհը և խոստացաւ էլ չպատժել մարդոց Ջրհեղեղով: Այս խոստման նշանը ծիածանն էր, որ այս ժամանակ երևաց երկնքում:

II. Աստուած ինչպէս համար և ինչպէս պատժեց մարդոց: Ո՞վքեր ազատուեցան և ինչպէս: Բացի Նոյի ընտանիքից էլի ինչ բաներ ազատուեցան մահից: Քանի օր տևեց Ջրհեղեղը և ինչպէս իմացաւ Նոյը ջրի ցամաքիլը: Տապանից դուրս գալով Նոյը՝ ինչ արեց և Աստուած ինչպէս ընդունեց նրա զոհը և ինչ նշան տուեց իր խոստման կատարելու համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աստուած պատժում է մարդոց. բայց նա իսկոյն չէ պատժում, այլ դեռ երկար ժամանակ խրատում, զգուշացնում է և երբ նրանք չեն ուղղուում, այն ժամանակ միայն պատժում է: Նա արդարներին պահպանում և ազատում է: 2) Վատ օրինակը փչացնում, վարակում է շատերին, եթէ նրա առաջը շուտ չէ առնուում և արմատախիլ չէ անուում: Այսպէս կայէնի որդիքը և սերունդը վատ, չար և անպակասուած էին. իսկ Սէթի որդիքն ու սերունդը բարեպաշտ և արդար: Սրանք մօտենում են միմեանց, խոսնում են, սովորում են նրանցից վատութիւն, գործում են նրանց նման անօրէն—Աստուծոն հակառակ գործեր և պատժում: Այսպէս մի վատ երեխայ, մի վատ մարդ կարող է վատացնել, փչացնել մի քանի երեխաների, մարդկանց և հասարակութեան, եթէ իսկոյն չառնուի նրա առաջը: 3) Տեսնում ենք Նոյի և իր ընտանիքի կրախտագիտական զգացմունքը—զոհ բերելը, շնորհակալութիւնը և Աստուծոյ խոստումը այլևս Ջրհեղեղով չպատժելու համար: 4) Տեսնում ենք նաև, որ չլսելը բարի խրատներին, բարի խօսքերին, բարի խորհրդին, մեծ սխալ է և քնաս է առաջ բերում: Եթէ մարդիկ լսէին Նոյի խրատներին և հեռանային վատ և չար գործերից, հարկաւ կաղապուէին պատժից, որովհետև Աստուած պահպանում է իրան սիրողներին, իսկ պատժում է իրան ատողներին՝ ուրիշներին օրինակ տալու և զգուշացնելու նպատակով:

№ 7. ԲԱԲԵԼՈՆԵԱՆ ԱՇՏԱՐԱԿԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

I. Ջրհեղեղից յետոյ մարդիկ կրկին բազմացան Նոյի երեք որդիներանցից: Նրանք ապրում էին միասին, կազմում էին մի ազգ և խօսում էին մի լեզուով: Ամեն մի ցեղի-ընտանիքի մէջ մեծը կոչւում էր Մահապետ, որ կառավարում էր տունը և փոքրերին սովորեցնում էր, թէ ինչպէս պէտք է կեանք վարել: Նա էր նոյնպէս Աստուծուն զոհ մատուցանում:

Երբ չար գործերն ու երկպառակութիւնները շատացան երկրիս վրայ, մի քանի ցեղեր որոշեցին մի քաղաք շինել և նրա մէջ բարձրացնել մի աշտա-
րակ, որի ծայրը հասնէր մինչև երկինք: Սրանով նրանք կամենում էին մեծ անուն թողնել— փառք վաս-
տակել և, եթէ մի անգամ էլ ջրհեղեղ լինի, կարո-
ղանան նրա մէջ պատսպարուել ու ազատուել:

Բայց այս ամբարտաւան խորհուրդը և անմիտ գործը հաճելի չէր Աստուծուն և Նա չթողեց, որ շի-
նութիւնն աւարտուի: Նա խառնեց նրանց լեզուները, որ իրար չհասկանալով՝ թողին շինութիւնը կիսատ ու
ցրուեցին: Այն քաղաքը, ուր շինուեց աշտարակը, կոչուեց *Բաբելոն*, որ նշանակում է խառնակութիւն, իսկ աշտարակը՝ *Բաբելոնի աշտարակաշինութիւն*:

Աշտարակաշինութիւնից յետոյ մարդիկ ցրուե-
ցան երկրի զանազան կողմերը և մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն: Նրանք սկսեցին երկրպագութիւն տալ արեգակին, լուսնին և աստղերին: Ապա շինեցին ոս-
կուց, արծաթից, փայտից աստուածներ և պաշտեցին ու զոհ մատուցին: Այսպիսի արձանները կուռք էին կոչւում, նրանց մատուցած պաշտօնը՝ *կռապաշտութիւն*, իսկ պաշտողները՝ *կռապաշտ կամ հեթանոս*:

II. Ջրհեղեղից յետոյ մարդիկ քանի ազգ էին կազմում և քանի լեզուով էին խօսում: Իւրաքանչիւր ընտանիքի մեծն ինչպէս էր կոչւում և ինչ ու ի՞նչ էր նրա պաշտօնը: Ի՞նչ պատճառով մարդիկ կամեցան աշտարակ շինել և ինչո՞ւ չը-
յաջողուեց: Ի՞նչպէս էր կոչւում այն քաղաքը, ուր սկսել էին շինել աշտարակը: Աշտարակաշինութիւնից յետոյ մար-
դիկ հար գնացին և նրանք պահեցին արդեօք ճշմարիտ Աս-
տուածապաշտութիւնը: Ի՞նչ աստուածների սկսեցին պաշ-
տել: Ի՞նչպէս էին կոչւում նրանք և նրանց պաշտողները:

III. Այս պատմութիւնից մենք տեսնում ենք. 1) որ մարդիկ ջրհեղեղից յետոյ կրկին բազմանում են և վարում խաղաղ կեանք: Իւրաքանչիւր ընտանիք ունենում է իր նահապետը: Յետոյ ծագում է նրանց մէջ մի ամբարտա-
ւան միտք տափարակ տեղում մի քաղաք շինել և նրա մէջ մի աշտարակ բարձրացնել: Աստուած արգելք է դնում այդ բանին և խառնում է նրանց լեզուները: Նա արգելում է այդ բանը, որովհետև նրանց ամբարտաւան և անմիտ խորհրդի մէջ նկատում է չար միտք, այն է՝ Աստուծուն հաւասա-
րուել: Նրանք կամենում են հանել իրանց սրտից Աս-
տուծու երկիւղը և սկիզբն առնել անօրէն և չար գոր-
ծերի, որոնց համար գիտէին, որ Աստուած կը պատժէ: Նրանք կարծում էին, թէ բարձրանալով աշտարակի վրայ, կարող են ազատուել: 2) Հարկաւոր է որևէ գործ կամ ձեռ-
նարկութիւն սկսելուց առաջ քննել և Աստուծու հաճութիւնն ու օրհնութիւնն ստանալ, այն է՝ արդեօք դէմ չէ՞ նրա օ-
րէքներին, նրա կամքին. ապա սկսել գործը, որը միայն կարող է յաջող վախճան ունենալ: Այդ պատճառով մենք նախապէս պէտք է աղօթենք և խնդրենք Նրա օրհնութիւնն — օգնութիւնը — մեր ձեռնարկութեան ժամանակ և ապա սկսենք, թէ տուն, թէ ուսումնարան և թէ բարեգործական որևէ հաստատութիւն կանգնել կամ որևէ գործի ձեռնա-
մուխ լինել: 3) Մենք տեսնում ենք որ մարդիկ, որքան շատանում են, այնքան աւելի են վատանում և անմաքուր դառնում: Նրանք ամեն տեսակ չարութիւններ անելով, խա-
բելով, յափշտակելով, շռայլութիւն և մարդասպանութիւն կատարելով, կարծում են, թէ այդ չարութիւններից կարող են արդարանալ, ազատուել՝ կուռքերին ծառայելով և նրանց հա-
մար մարդիկ զոհ բերելով, առաւելապէս անմեղ մանուկներին: Նրանց մեծ մասը սկսում են Աստուած համարել այն բաները, որոնք իրանց օգուտ կամ ֆիսս են տալի: Նրանք երկնային մարմիններին և երկրի կենդանիներին աստուա-
ծային պատիւներ են տալիս և մինչև անգամ պաշտում են ծովը, երկիրը, մարդիկ, կենդանիներն ու բոյսերը: Աս-
տուածների մէջ ոմանց մեծ և ոմանց փոքր, ոմանց բարի

1004
28961

և ոմանց չար են համարում: Այս մոլորութիւնը հետզհետէ աւելի է տարածւում և մարդիկ դառնում են կոապաշտներ, հեթանոսներ:

Ձ 8. ԱՐԲԱՀԱՄԸ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒՄ Է ՔԱՆԱՆԱՑՈՑ ԵՐԿԻՐԸ

I. Երբ մարդիկ մոռացան ճշմարիտ Աստծուն և կուռք էին պաշտում, այդ ժամանակ ապրում էր մի բարեպաշտ և արդար մարդ՝ Աբրահամ անունով: Նա Սէմի ցեղից էր և բնակւում էր Միջագետքի խառն քաղաքում: Նրա հայրն ու բոլոր ազգականները նմանապէս մոռացել էին Աստծուն ու կուռք էին պաշտում: Միայն Աբրահամն էր պաշտում ճշմարիտ Աստուծուն:

Աստուած ընտրեց Աբրահամին, որ նրանով և նրա սերնդով պահպանուի ու տարածուի ճշմարիտ հաւատը և հաստատ մնայ յոյսը դէպի խոստացեալ Մեսիան—Փրկիչը:

Մի անգամ Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց. «Թող քո հայրենիքը, քո ազգականները, քո հայրենի տունը և գնա այն երկիրը, որը կըտամ քեզ. ես կըբարձրացնեմ քո անունը և քեզանով պէտք է օրհնուին երկրի բոլոր ազգերը:»

Աբրահամը խոնարհութեամբ կատարեց Աստծու հրամանը: Նա վեր առաւ իր կին Սառային, եղբօր որդի Ղովտին—որոնք նոյնպէս հաւատում էին ճշմարիտ Աստուծուն. այլև իր ծառաներին, աղախներին ու խաշնարածներին և Միջագետքի խառն քաղաքից գնաց Աստուծու ցոյց տուած երկիրը, ուր բնակւում

էր Քանանու սերունդը և կոչւում էր Քանանացոյց երկիր:

Երբ հասաւ Սիւքէմ հովիտը, Աստուած կրկին երևաց նրան և ասաց. «Այս երկիրը ես քո սերնդին պէտք է տամ»: Աբրահամը հաւատով ընդունեց Աստուծու խոստումը, թէև դեռ որդի չունէր: Աբրահամը սեղան շինեց, մատաղ արեց և Աստծու անունը փառաբանեց:

Քանանացոյց երկիրն իր գեղեցկութեան և պտղաբերութեան պատճառով համարւում էր այնպիսի երկիր, որից բղխում էր մեղր ու կաթ:

II. Երբ մարդիկ կոապաշտ դարձան, հւմ ընտրեց Աստուած ճշմարիտ հաւատի պահպանող և տարածող, Ո՛ւր էր բնակւում Աբրահամը և ինչ էր պաշտում: Դարձեալ ճիւղեր էին ճշմարիտ Աստուածապաշտներ: Ո՛ւր ուղարկեց Աստուած Աբրահամին և ինչ խոստացաւ: Ո՛ւր բնակուեց նա և ինչպիսի երկիր էր:

III. Այս պատմութիւնից երևում է. 1) որ Աստուած բարեպաշտ Աբրահամին հեռացնում է իր հայրենիքից և օտար երկիր է ուղարկում: Աբրահամի համար շատ ծանր էր թողնել իր հայրենիքը, տունը: տեղը, կալուածները, բարեկամներն և բնակուիլ օտարութեան մէջ՝ անծանօթ երկրի—ժողովրդի մէջ, որովհետեւ այնտեղ ամեն ինչ նոր է, անծանօթ է, իրանը չէ: Բացի զրանից ճանապարհին նրան կարող են պատահել նեղութիւններ, դժբախտութիւններ, զրկողութիւններ և վերջապէս մահ: Կամ թէ կարող են նրան սիրով չընդունել անծանօթ երկրում, այնպիսի թիւնների կհանդիպի և կամ թէ նոր երկիրը կարող է անպտղաբեր լինել, իսկ նա այնտեղ բարեկամներ, ծանօթներ չունի, որ օգնեն: Սակայն Աբրահամը այնքան սիրում է Աստուծուն և հաւատում է Նրա խօսքին, որ ամեն նեղու-

թիւն և զրկանք կրելով՝ յանձն է առնում զնալ իր նոր հայրենիքը, Աստուծու ասած տեղը—Քանանացոց երկիրը, միանգամայն հաւատալով, որ Աստուած իր բարեկամն է, Նա սիրում է նրան, միշտ պաշտպանել է և կպաշտպանէ և թէ Նա ցոյց կտայ, կառաջնորդէ իրան անվտանգ հասնելու նոր երկիրը: 2) Նա հաւատում է Աստուծու խօսքին, թէ այնտեղ մեծ յաջողութիւն կունենայ, Աստուած որդի կտայ, մեծ ազգ կդարձնէ, նրա որդոց կտայ այն երկիրը. Նրա որդիքը կբազմանան և նրա սերնդից կըծնի խոստացեալ Փրկիչը: Մենք տեսնում ենք Աբրահամի երախտագիտական զգացմունքը, որ շնորհակալութիւն է անում Քանանացոց երկիրը անվտանգ հասնելու և տեղացիներից սիրով ընդունուելու համար: 4) Աստուած Աբրահամին օտար երկիր տարաւ, որ նա հեռու լինի իր վատ բարեկամներից և այնտեղ կարողանայ պաշտել իր հաւատը և հաստատ պահել, որովհետեւ օտարութեան մէջ առանձնացած՝ աւելի ազատ կարող էր սովորեցնել իր ընտաքում Աստուածապաշտութիւնը և ոչ ոք էլ նրան չէր խանգարի կազմելու իր որդիներէից մի բարեպաշտ սերունդ—ընտրեալ ժողովուրդ:

Ձ 9. ԱԲՐԱՀԱՄԸ ԵՒ ՂՈՎՏԸ ԻՐԱՐԻՑ ԲԱԺԱՆԻՈՒՄ ԵՆ

I. Երբ Աբրահամը բնակուեց Քանանացոց երկրում, Ղովտը նրան բաւականին նեղութիւն պատճառեց: Աբրահամը նրան որդու պէս սիրում էր: Օտար երկրում նա էր նրա միակ ազգականը:

Աբրահամը և Ղովտը պարապում էին անասնապահութեամբ և տէր էին բազմաթիւ խաշների: Արօտատեղերի համար երկուսի հովիւները մէջ յաճախ կուիւ էր ծագում: Այս պատճառով Աբրահամն ասաց Ղովտին: «Մենք ազգականներ ենք. լաւ չէ, որ մեր

մէջ անբաւականութիւն լինի: Ահա բոլոր երկիրը քո առաջն է, ընտրիր քեզ համար տեղ, որը քեզ հաճելի է և բաժանուի ինձանից: Եթէ դու աջ կերթաս, ես ձախ կերթամ, եթէ դու ձախ կերթաս, ես աջ կերթամ»:

Ղովտն ընտրեց ջրերով հարուստ Յորդանան գետի հովիտը, որտեղ շինուած էին Սոդոմ և Գոմոր քաղաքները: Այս երկիրը շատ գեղեցիկ էր և նման էր մի սիրուն պարտէզի, բայց բնակիչները չար էին: Աբրահամը բարեկամաբար բաժանուեց իր ազգականից: Ղովտը բնակուեց Սոդոմ քաղաքում, իսկ Աբրահամը մնաց Քիրբոնում:

Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց. «Նայիր քո չորս կողմը, այս բոլոր երկիրը տալիս եմ քեզ և քո որդոց մշտապէս: Ես կըբազմացնեմ քո զաւակներն՝ ինչպէս ծովի ափի աւազը»: Աբրահամը հաւատով ընդունեց Աստուծու խոստումն և իր վրանները թողեց Մամբրէի կաղնու մօտ (Քիրբոնում):

I. Աբրահամին հով աւելի ցաւ պատճառեց Քանանացոց երկրում: Աբրահամն ինչպէս էր սիրում Ղովտին: Ի՞նչ էր պատճառը նրանց անբաւականութեան և հով էր գլխաւոր շարժառիթը: Աբրահամն և Ղովտը ինչպէս բաժանուեցան իրարից եւ հով հր կողմն ընտրեց: Աստուած Աբրահամին ի՞նչ խոստացաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աբրահամը իր հղբօր որդի Ղովտին հօր մահուանից յետոյ վերցնում է իր մօտ և հօր պէս խնամք տանելով՝ պահպանում է ու մեծացնում: Նա իր հետ տանում է նրան Քանանացոց երկիրը, հեռացնելով, կռապաշտ և չար բարեկամներից: Նրան մեծ հարստութեան տէր է դարձնում և բաղդաւորա-

ցնում: Եւ այս ամենի փոխարէն Ղովտը իր հոգեւոր ծնողին — բարերարին վիշտ է պատճառում իր հովիւների պատճառով: 2) Աբրահամը մեծահոգութեամբ է վարում Ղովտի հետ և չնայելով, որ այդ երկիրը Աստուած իրան էր խոստացել, ուստի և աւելի իրաւունք ունէր ընտրելու, որ կողմը ցանկանար, Նա մինչև անգամ կարող էր իբրեւ մեծ, բարերար և երախտիք արած, պահանջել զիջանելու իրան, բայց նա այդ չէ անում: Նոյն իսկ արդարութիւնն և Ղովտի շահերը պահանջում էին, որ ասէր Աբրահամին, դու մեծ ես և աւելի փորձուած ու խելօք, դու ինձ հօր պէս մեծացրել ես, քեզ եմ պարտական իմ հարստութեամբ. դու իմ բարիքն ես միշտ կամեցել, դու ինձ համար վատ չես ուզել. ուստի դու ընտրիր ինձ համար, թէ ուր գնամ: Բայց դժբաղդապէս Ղովտը չարեց և շատ սխալուեց և շատ նեղութիւններ էլ կրեց: 3) Մենք պէտք է հետեւենք Աբրահամի օրինակին և եթէ պատահի մեր մէջ վէճ, անբաւականութիւն կալուածքի, տեղի, հաստութեան համար միշտ պէտք է Աբրահամի նման զիջողաբար — քրիստոնէաբար վարուենք, աչքի առաջ ունենալով խաղաղութիւնն և գործի սիրով ու շուտով վերջաւորութիւնը, եթէ այդ բանը մեզ նիւթական փլանսն էլ տալու լինի:

№ 10. ԱՐՐԱՀԱՄԸ ԱԶԱՏՈՒՄ Է ԳԵՐԻՆԵՐԻՆ

I. Ղովտը բաժանուելով Աբրահամից հանդիպեց մեծ ձախորդութեան: Հէնց այն տարին, երբ նա բնակուեց Սոդոմում, օտար թագաւորներ յարձակուեցան այդ երկրի վրայ, Սոդոմ ու Գոմոր քաղաքներն աւերեցին, հարստութիւնները կողոպտեցին և բնակիչներին էլ գերի տարան: Նրանց հետ գերի տարան և Ղովտին՝ իր բոլոր հարստութեամբ:

Երբ Աբրահամը լսեց, որ իր եղբօր որդի Ղովտը գերի է տարուած, իսկոյն հաւաքեց իր ծառաներին,

թուով երեք հարիւր տասն և ութ հոգի, օգնութեան կանչեց նաև իր դրացիներին և ընկնելով թշնամու յետևից՝ յարձակուեց նրա վրայ, յաղթեց, յետ դարձրեց և խեց բոլոր գերիներին ու աւարը, նմանապէս Ղովտին իր ընտանիքով և հարստութեամբ:

Վերադառնալիս Աբրահամի առաջ դուրս եկան Սաղէմի թագաւոր Մելքիսեղէկը և Սոդոմի թագաւորը: Մելքիսեղէկը հաց և գինի մօտ բերեց Աբրահամին և օրհնեց նրան: Այս Մելքիսեղէկը թագաւոր էր և Աստուծու քահանայ: Աբրահամը մեծ ուրախութեամբ ընդունեց նրա օրհնութիւնը և իր աւարից տասանորդ տուեց նրան. իսկ Սոդոմի թագաւորն աւասաց. «Տուր ինձ միայն այն մարդիկը, որոնց ազատեցիր գերութիւնից, իսկ ֆնացեալը — աւարը վերցրու քեզ համար», բայց Աբրահամը չվերցրեց և ոչ մի փոքրիկ բան:

II. Ո՛ւր բնակուեց Ղովտն Աբրահամից բաժանուելով: Ի՞նչպիսի մարդիկ էին բնակում Սոդոմ և Գոմոր քաղաքներում: Ի՞նչ նեղութիւն պատահեց Ղովտին և ո՞վ ազատեց նրան: Ո՞վ էր մելքիսեղէկն և Աբրահամի առաջ ի՞նչ բերեց: Ի՞նչ տուեց Աբրահամը Մելքիսեղէկին: Ի՞նչ առաջարկեց Սոդոմի թագաւորն Աբրահամին և ի՞նչպէս վարուեց Աբրահամը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Ղովտն իր բարերար Աբրահամին խորհուրդ չհարցնելով բնակութեան տեղի համար, անյաջող ընտրութիւն արեց և տուժեց: Նա բնակուելով չար և անօրէն մարդոց մէջ — Սոդոմում, կրեց շատ նեղութիւններ, գերի տարուեց իր ընտանիքով և խաչներով, որից յետոյ նա նոր հասկացաւ, թէ սխալ է գործել, որ Աբրահամին խորհուրդ չէ հարցրել: 2) Աբրահամը, որ իրաւունք ունէր նեղանալու իր եղբօր-

որդուց և ասելու, որ նա արժանի է այդ պատժին—նա դարձեալ իբրև մարդասէր՝ օգնեց նրան և նրա հետ գերի ընկածներին և ազատեց նեղութիւնից: 3) Աբրահամի այդ բարի գործը—գերիներին ազատելը—շնորհակալութեամբ է ընդունուում և թագաւորներից մէկը—Մեղքիսեղէկը—իբրև յարգանք ե պատիւ հաց ու գինի է մատուցանում, իսկ Աբրահամը տալիս է նրան տասանորդ: Մեղքիսեղէկը օրհնում է Աբրահամի կատարած բարի գործը և մարգարէանում է, որ հացը և գինին մեզ պէտք է տայ խոստացեալ Փրկիչը իր փոխարէն և զրանով ազատէ մեզ մեղքից: 4) Տեսնում ենք Աբրահամի անշահասիրութիւնը, որ երբ Սողոմի թագաւոր Բաղալը առաջարկում է նրան վեր առնել աւարն իբրև վարձատրութիւն իր կրած նեղութեան համար, Աբրահամը բաց է ի բաց մերժում է ասելով, որ օգնութիւնը մեր նմանների կարիքի և նեղութեան ժամանակ՝ պէտք է լինի անվարձ, առանց ակնկալութեան, այլապէս նա առաքինութիւն չէ, նա բարութիւն չէ: 5) Այսպէս էլ, մենք տեսնելով Աբրահամի սէրը դէպի իր մերձաւորը և կենդանի հաւատը դէպի Աստուած, Որը նրան քաջութեան և աներկիւղութեան ոգի է ներշնչում,—պէտք է նրա նման վարուենք մեր ընկերոջ, եղբոր, աղգականի, բարեկամի, հարևանի և առհասարակ ամեն մի կարիք և նեղութիւն ունեցող մարդու հետ, որովհետև մենք ունենք մի երկնաւոր Հայր—Աստուած, մենք նրա որդիքն ենք, ուրեմն մենք եղբայրներ և քոյրեր ենք:

Ձ 11. ԱՍՏՈՒԾՈՒ ԽՈՍՏՈՒՄԸ ԱԲՐԱՀԱՄԻՆ

I. Մի անգամ Աստուած երևաց Աբրահամին և ասաց. «Մի վախի՛ր, Աբրահամ, ես քո պահապանն եմ. ես քեզ կվարձատրեմ»: Աբրահամը պատասխանեց—Տէր, ի՞նչ պէտք է տաս ինձ, ես ծերացել եմ, մահա մօտ է. ես անորդի պէտք է մեռնեմ: Աստուած ասաց. «Դու անորդի չես մեռնիլ»:

Նա դուրս բերեց Աբրահամին գիշերը բացօթեայ տեղ և ասաց. «Նայի՛ր դէպի երկինք և համարի՛ր աստղերը, եթէ կարող ես: Այսպէս էլ անթիւ կլինի քո սերունդը»: Աբրահամը հաւատաց Աստծու ասածներին:

Այս բանից յետոյ մի անգամ Աբրահամը կէսօրին նստած էր Մամբրէի կաղնու մօտ իր վրանի առաջ և տեսաւ, որ երեք օտարական մարդ գալիս են հեռուից: Աբրահամը գնաց նրանց առաջ, երկրպագութիւն տուեց և խնդրեց, որ գան իր մօտ և փոքր ինչ հանգստանան: Նա նրանց ոտքերը կլուանայ, ճաշ կուտեն և ապա կշարունակեն իրանց ճանապարհը: Օտարականներն ասացին, թող այդպէս լինի: Աբրահամը լուաց նրանց ոտքերը, լաւ ճաշ պատրաստեց և հիւրասիրեց: Օտարականներից մէկը աւետիք տուեց Աբրահամին, որ նրա կինը Սառան որդի կունենայ: Ճաշը վերջանալուց յետոյ օտարականները ճանապարհ ընկան դէպի Սողոմ քաղաքը, ուր բնակւում էր Դովտը:

Երեկոյեան երկու հրեշտակները հասան Սողոմ քաղաքը: Դովտը նստած էր քաղաքի դռան. նա հիւրասիրեց նրանց: Հրեշտակները պատմեցին Սողոմ և Գոմոր քաղաքների կործանման մասին և խորհուրդ տուին Դովտին շուտով հեռանալ: Դովտը հեռացաւ իր ընտանիքով և ազատուեց. իսկ Սողոմ և Գոմոր քաղաքների բնակիչները պատժուեցան—այրուեցան իրանց չարութեան համար:

II. Ի՞նչ խոստացաւ Աստուած Աբրահամին և նա ի՞նչ պատասխանեց: Աստուած ի՞նչ ասաց Աբրահամին ժառանգի

մասին: Յետոյ հար տարաւ նրան Աստուած և ինչ ասաց: Աստուած ինչ ձեով երևաց Մամբրէի կաղնու մօտ: Աբրահամն ինչպէս ընդունեց երեք օտարականներին. ինչ պատահեց Սողոմ և Գոմոր քաղաքներին. հիշեց աղատուեցան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աբրահամը, թէև բաղդաւոր, հարուստ և ամենից յարգուած է, բայց ունի սրտի մէջ նեղութիւն, ցաւ: Այդ ցաւը նրա անորդի լինելն է: Նա ծերացել էր և ցանկանում էր ունենալ օրինաւոր ժողովուրդ իր մահուանից հետոյ, որ իր հարստութիւնը ժառանգէ և իր ազգն ու յիշատակը պահպանուի: 2) Նա հաւատում է, որ Աստուած իր տուած խոստումը կը կատարէ, միայն համբերութիւն է հարկաւոր. Նա ամեն գիշեր դուրս գալով տանից և աստղերին նայելով յիշում էր Աստուծոյ խոստումն և ապագայ բաղդաւորութիւնը: Նա տեսնում է, որ ուշանում է Աստուծոյ խոստման կատարումը և ինքն էլ իր կնոջ հետ ծերանում է, այնուամենայնիւ նա դարձեալ հաւատում է. որ Աստուած իրան առանց յիշատակի—ժողովուրդի չի թողնի, ինքը որդի կունենայ, որով հետև Աստուած ուխտ է դրել, դաշն է կապել, եթէ Աբրահամը միշտ այդպէս բարեպաշտ կմնայ, ինչ էլ որ նրան պատահի, ուրախութիւն թէ տրտմութիւն և եթէ միշտ այդպէս մեծ հաւատ կունենայ և կխոստովանի, թէ Աստուած ամեն բան տեսնում է, ամեն ինչ լսում է և թէ Աստուած է այդ ամենն ուղարկում,—այն ժամանակ նա միշտ նրա հետ կլինի, նրան կպաշտպանէ, կօրհնէ, անթիւ ժողովուրդներ կտայ և երկիրը նրան կընծայէ: 3) Տեսնում ենք, որ Աստուած իր խոստման կատարումն աւելի զօրացնում է և 24 տարի Քանանացոյ երկրում անցնելուց յետոյ՝ երևում է օտարականի տեսքով և հիւրասիրում, ուր դարձեալ կըրկնում է իր խոստումը, թէ նրա կին Մառան ծերութեան ժամանակ կունենայ որդի: Աբրահամը հաւատում է: 4) Տեսնում ենք Աբրահամի մեծ հաւատը և նրա անսահման հպատակութիւնն ու հիւրասիրութիւնը, որ ամենայն սիրով գնում է օտարականների առաջ, առանց ճանաչելու նրանց

և խնդրում է պատուել իրան, փոքր ինչ հանգստանալ իր վրանի առաջ, Աստուծոյ տուած ողորմութիւնից—բարիքներից վայելել—ճաշել և ապա շարունակել ճանապարհը: Նա երևում է բաղդաւորի, հեղ և խոնարհ մարդ, լուսնում է նրանց ոտքերը: Հին ժամանակ հիւրերի ոտքեր լուսնալը ընդունուած էր և համարում էր մեծ պատիւ: 5) Մենք պէտք է օրինակ վեր առնենք Աբրահամից և նրա չափ մեծ և հաստատ հաւատ ունենանք դէպի Աստուած, թէ նա միշտ իր տուած խոստումը կատարում է, և երբեք մեր սրտի մէջ չպէտք է ունենանք երկբայութիւն, թերահաւատութիւն և կեղծութիւն, նրա հրամանների, պատուիրանների և օրէնքների կատարելու վերաբերութեամբ:

№ 12. ԻՍԱՀԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ՉՈՂ ԲԵՐԵԼԸ

I. Աստուծոյ խոստումը կատարուեց: Աբրահամը հարիւր տարեկան ժամանակ որդի ունեցաւ, որին անուանեց Իսահակ: Իսահակը բարի և հնազանդ էր. Աբրահամը նրան շատ էր սիրում:

Երբ Իսահակը մեծացաւ, Աստուած ասաց Աբրահամին. «Վեր առ քո միակ որդուն և բեր, մատաղ արած ինձ համար այն սարի վրայ, որ ես ցոյց կըտամ:

Միւս առաւօտ վաղ վերկացաւ Աբրահամը, համետեց էջը և ողջակիզի համար փայտ պատրաստեց: Նա վեր առաւ երկու ծառայ, սուր, կրակ և իր սիրելի որդի Իսահակին և գնաց Աստուծոյ ցոյց տուած տեղը—Մորէա սարը: Երբ Աբրահամը հեռուից տեսաւ սարը, ասաց ծառաներին. «Դուք այստեղ մնացէք և սպասեցէք մեզ: Ես և իմ որդին կերթանք դիմացի սարը, կաղօթենք և կըվերադառնանք»: Աբրահամն Իսահակին բարձեց փայտը, ինքն առաւ սուրն ու կրակը և գնացին: Ճանապարհին Իսահակը հարցրեց.

«Հայր, մենք ունինք կրակ, փայտ և սուր, բայց ուր է ողջակիզի ոչխարը»: Աբրահամը պատասխանեց. «Աստուած ինքը կը պատրաստէ իր համար ողջակիզի ոչխարը՝ սրգեակ»: Երբ բարձրացան սարը, Աբրահամը սեղան շինեց, դարսեց փայտերը և Իսահակին կապեց նրա վրայ: Յետոյ վեր առաւ սուրը և ձեռքը բարձրացրեց, որ մորթի, յանկարծ Աստուծու հրեշտակը ձայն տուեց նրան երկնքից. «Աբրահամ, մի դիպչիր տղային, դու Աստուածավախ մարդ ես և ինձ համար քո սիրելի որդուն չխնայեցիր»: Աբրահամը իր շուրջը նայեց և տեսաւ, որ իրանից փոքր ինչ հեռու կախուած է ծառից մի ոչխար: Նա ոչխարը Իսահակի փոխարէն զոհեց Աստուծու համար:

Աբրահամն կրկին Աստուծու խոստումն ու օրհնութիւնն ստացաւ, թէ նրա զաւակները պէտք է շատացնի և թէ նրա զաւակներից կը ծնուի աշխարհի փրկիչը:

II. Աստուած կատարեց արդեօք իր տուած խոստումն Աբրահամին: Ի՞նչ անուն ստացաւ նրա որդին: Ի՞նչ պիտի որդի էր Իսահակը: Երբ Իսահակը մեծացաւ, Աստուած ի՞նչ պատուիրեց Աբրահամին: Աբրահամը կատարեց արդեօք Աստուծու հրամանը և ուր գնաց: Ճանապարհին հայր ու որդի ի՞նչ խօսակցութիւն ունեցան: Աբրահամը որոշուած սարի գլխին ի՞նչ պատրաստեց զոհի համար: Ինչպէս վարուեց Իսահակը և ի՞նչ հետեանք ունեցաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աբրահամի ուրախութեանը չափ չկայ որդի ունենալով, որովհետեւ նրա հաւատը իրականացաւ. և յոյսն արդարացաւ. իսկ որդին էլ բարի, խոնարհ, հնազանդ և մխիթարիչ էր ծերութեան ժամանակ: 2) Տեսնում ենք, որ Աստուած պատուիրում է Աբրահամին, իր միակ և սիրելի որդի Իսահակին

զոհել, մատաղ անել: Թէև դժուար, ծանր և միանգամայն անհասկանալի էր Աբրահամի համար Աստուծու պատուէրի կատարելը, որովհետեւ նա պիտի ապրէր, որ Աբրահամի սերունդը բազմանար, ինչպէս ծովի ափի աւազը և երկնքի աստղերը և աշխարհի Փրկիչը նրանից պէտք է ծնուի, բայց և այնպէս Աբրահամը որքան և մտատանջութեան մէջ լինէր, որքան և հոգեկան անհանգստութիւն պատճառէր նրան, որքան և սիրէր որդուն, այնուամենայնիւ նա Աստուծու սէրը իր որդուց բարձր դասեց: Թէ ինչ կը լինէր նրա ներքին հոգեկան դրութիւնը, այս մեզ ամենիս համար հասկանալի կը լինի, եթէ մենք Աբրահամի տեղը լինենք և զգանք նրա սրտի ցաւը: Հեշտ է արդեօք, որ մարդ ինքն իր ձեռքով, իր միակ որդուն սպանէ: Ասելը հեշտ է, բայց կատարելը և՛ դժուար և անտանելի: Ոչ ոք չի համաձայնիլ այդ անելու, որքան և Բարձրեալը պատուիրէր: Բայց հաւատոյ հայր Աբրահամը պատրաստականութիւն յայտնեց կատարելու Աստուծու պատուէրը: Նա տարաւ իր որդուն զոհելու այն սարի վրայ ուր միանգամ պիտի զոհուէր խոստացեալ Փրկիչը: 3) Միւս կողմից պէտք է նկատել որ Աստուած զոհի կարօտ չէ. Նա մաքուր սրտեր և բարի գործեր է սիրում ու կամենում: Բայց մարդոց հաւատը փորձելու, հաստատելու և աւելի ևս ամրապնդելու համար. փորձութիւններ է տալի, որոնց մենք համբերութեամբ պէտք է տանենք և միշտ աղօթենք, որ օգնէ մեզ, որ մենք փրկու չկորենք, չթուլանանք և մեղքի մէջ չընկնենք:

№ 13. ԻՍԱՀԱԿԻ ՈՐԴԻՔԸ ԵՒ ՅԱԿՈԲԻ ԵՐԱՋԸ

I. Աբրահամի մահից յետոյ Իսահակն ստացաւ հայրական ժառանգութիւնը: Նա բացի հարստութիւնից ստացաւ և Աստուծո խոստումը, թէ նրա զաւակից պէտք է ծնի աշխարհի Փրկիչը:

Իսահակն Աբրահամի նման խոնարհ և հաւատարիմ էր. Աստուած էլ սիրում էր Աբրահամի նման:

Իսահակն ունէր երկու որդի—Եսաւ և Յակովբ։ Եսաւը տեսքով վայրենի, խստաբարոյ, թաւոտ և թեթեամիտ էր. իսկ Յակովբը՝ գեղեցիկ, հանդարտ և խելօք։ Իսահակն իր մահից առաջ Աստուծու ազդեցութեամբ օրհնեց Յակովբին։ Տուեց նրան անդրանկութեան իրաւունքը և ասաց, որ նա կրկինի Աստուծու ժողովրդի ցեղապետ և նրա զաւակից կրծնի աշխարհի Փրկիչը,

Եսաւը նախանձից ատեց իր եղբօրը և պատրաստ էր սպանել։ Յակովբը իր մօր՝ Ռեբեկայի խորհրդով հեռացաւ հայրական տնից և գնաց միջագետքի Քանան քաղաքը իր մօրեղբօր՝ Լաբանի մօտ։ Առաջին գիշերը նա անցկացրեց անապատում բացօթեայ։ Նա տխուր էր և իրան համարում էր անօգնական։ Նա մի քար դրեց գլխի տակ ու քնեց, և տեսաւ երազում մի սանդուխտ, որի ծայրը հասնում էր մինչև երկինք։ Հրեշտակներն իջնում ու բարձրանում էին նրա վրայից, իսկ Աստուած վերևը կանգնած՝ ասում էր. «Ես եմ Աբրահամի և Իսահակի Աստուածը. մի՛ վախենար, այս երկիրը, որի վրայ դու պարկած ես, կը տամ քեզ ու քո սերնդին։ Նրանք կրկինն բազմաթիւ, ինչպէս ծովի աւազը և քեզանով ու քո զաւակով կօրհնուին երկրիս բոլոր ազգերը»։

Յակովբը առաւօտեան զոհ բերեց Աստուծուն. և այդ տեղն էլ անուանեց Բէթէլ, որ նշանակում է Աստուծոյ տուն։

Յակովբը վստահ Աստուծու օգնութեան վրայ՝ հանգիստ և անվտանգ շարունակեց իր ճանապարհը և հասաւ Միջագետքի Քանան քաղաքը—Լաբանի մօտ։ Լաբանը սիրով ընդունեց իր քրոջ որդուն և պահեց

իր մօտ։ Յակովբն արածացնում էր Լաբանի խաշները։

Աստուծու խոստումը կատարուեց։ Յակովբը քսան տարի մնաց Միջագետքում, ամուսնացաւ և մեծ հարստութեան տէր դառնալով՝ վերադարձաւ ընտանիքով իր հայրենիքը։ Նա հաշտուեց Եսաւի հետ և բընակուեց հայրենի տանը՝ Քերբոնում։

Իսահակի մահից յետոյ Յակովբը ժառանգեց հօրը, ստացաւ նրա հարստութիւնը և այն աւետումը, թէ նրա զաւակից պէտք է ծնի աշխարհի Փրկիչը։

II. Իսահակը հօր մահուանից յետոյ ինչ ժառանգութիւն ստացաւ։ Նա քանի որդի ունէր և ինչ էին նրանց անունները։ Ինչ բնաւորութեան տէր էր Եսաւը և ինչ՝ Յակովբը։ Իսահակի մահից հետոյ ով ստացաւ անդրանկութեան իրաւունքը։ Ուր գնաց Յակովբը և ինչ էր պատճառը. Յակովբը առաջին գիշերն ուր անցկացրեց։ Ինչ երազ տեսաւ և Աստուած ինչ ասաց։ Յակովբն այդ տեղին ինչ անուն տուեց։ Քանի տարի մնաց Յակովբը Լաբանի մօտ և ինչով էր պարագում։ Քանի տարուց յետոյ վերադարձաւ. ուր բնակուեց նա և հօր մահից յետոյ ով ստացաւ անդրանկութեան իրաւունքը։

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Իսահակն Աբրահամի մահից յետոյ ստանում է հօր ժառանգութիւնը և ունենում է երկու որդի։ Եսաւը մեծանում, դառնում է խստաբարոյ, վայրենի և թեթեամիտ մարդ։ Իսկ Յակովբը լինում է մեղմ, խելօք և հանդարտ բնաւորութեան տէր։ Իսահակը սիրում է Եսաւին՝ Ռեբեկան (մայր) Յակովբին, միևնոյն ատելութիւնը՝ իմ և քոն անցնում է Եսաւի ու Յակովբի մէջ։ Նրանք իրար ատում էին, այնպէս որ մի հօր որդիք, մի հարկի տակ մի բան միւսին տալու համար վարձատրութիւն էին պահանջում։ 2) Տան կառավարութիւնը հօր մահուանից յետոյ ստանում էր անդրանիկ որդին, նա տէր էր լինում ամեն բանի, կառավարում, խրատում և այլն, իսկ փոքրը—ստանում էր միայն մի մասը, ուրեմն պէտք է, որ

անդրանիկը լինէր խելօք, որ տունը լաւ կառավարէր, որ տան պատիւը, անունը, յարատեւութիւնը և յաջողութիւնը պահպանուէր: Այս պատճառով Աստուծու թելադրութեամբ անդրանկութեան իրաւունքը ստանում է խելօք Յակոբը: 3) Նա Նսաւի վրէժխնդրութիւնից ազատելու համար՝ իր ծնողներէ խորհրդով և օրհնութեամբ գնում է ուրիշ երկիր — Միջագետք մօրեղբոր Լաբանի մօտ, մինչև Նսաւի բարկութիւնն անցնի: Ծանապարհին նա ստանում է Աստուծու օրհնութիւնը, որ Աստուած նրա հետ կըլինի օտարութեան ժամանակ և կըկին կվերադարձնէ և մեծ ազգ կըյարուցանէ նրանից:

Յակոբը քսան տարի մնում է Միջագետքում և դառնալով մեծ հարստութեան ու բազմաթիւ ընտանիքի տէր՝ վերադառնում է իր հայրենի երկիրը, հաշտւում է երբօր հետ և այնուհետև սիրով ապրում են, որովհետև Նսաւի սրտից նախանձն և վրէժխնդրութեան ոգին վաղուց հեռացած է լինում: 4) Տեսնում ենք, որ աւանդական սովորութիւնը փոխւում է և անդրանկութեան օրհնութիւնը Իսահակը տալիս է ոչ մեծին, այլ կոսերին՝ խելօքին:

№ 14. ՅԱԿՈԲԻ ՈՐԴԻՔԸ

I. Յակոբն ունէր տասներկու որդի: Նրանց անուններն էին—Ռուբէն, Շմաւոն, Դեւի, Յուդա, Իսաքար, Զաքարիոն, Դան, Նեփթաղիմ, Գադ, Ասեր, Յովսէփ եւ Բենիամին: Տասը՝ առաջին իննջից՝ Լիայից էին, իսկ երկուսը—Յովսէփն ու Բենիամինը—Հռաքելից:

Յակոբի տասն որդիքը յաճախ վշտացնում էին իրանց հօրը: Յովսէփը հեզ, բարի և հնազանդ էր և երբէք չէր վշտացնում հօրը: Այս պատճառով Յակոբը շատ էր սիրում և նրա համար գեղեցիկ շորեր կառում: Եղբայրներն այս առաւելութիւնը տեսնելով՝

սկսեցին նախանձել Յովսէփին: Նրանց նախանձն ատելութեան փոփոկեց, երբ Յովսէփը միամտաբար պատմեց իր տեսած երկու երազները: Առաջինն էր, իբր թէ եղբայրները դաշտում հունձ էին առնում և որաներ կապում: Յովսէփի որան կանգնած էր, իսկ եղբայրների որանները շուրջ էին առնում և երկըրպագութիւն տալի: Երկրորդ երազն էր, իբր թէ արեգակը, լուսինն և տասն ու մէկ աստղեր երկրպագութիւն էին տալի նրան: Եղբայրներն ասացին. «Մի՞թէ դու միտք ունիս մեծ լինել և իշխել մեզ»: Նրանց ատելութիւնն աւելի սաստկացաւ և վճռեցին սպանել Յովսէփին: Բայց յետոյ մտածեցին և ծախեցին վաճառականների վրայ քսան դահեկանի: Իսկ նրա պատմութեանը պատահոտեցին և մի ուլ մորթելով՝ արիւնաթաթախ արին և տարան հօր մօտ ու ասացին, թէ չար գազանը նրան պատահոտել է: Յակոբն երկար ժամանակ լաց էր լինում Յովսէփի համար:

Վաճառականները Յովսէփին տարան Եգիպտոս և ծախեցին: Այնտեղ նա շատ նեղութիւններ կրեց: Նա ստրուկ էր մի քանի տարի մի նշանաւոր Եգիպտացու տանը: Այնտեղ նա անմեղ զրպարտուեց և բանդ նրստեց, ուր մնաց երկու տարի: Բայց Աստուած Յովսէփի հետ էր և միշտ օգնում էր նրան:

Բանտի մէջ նստած էին Յովսէփի հետ երկու նշանաւոր մարդիկ—Եգիպտացիներ, մինը թագաւորի տակառապետն էր և միւսը մատակարարը: Մի անգամ նրանք տեսան զարմանալի երազներ և պատմեցին Յովսէփին:

Տակառապետը տեսել էր, իբր թէ խաղողի երեք

ողկոյգներին ճմլում էր հիւթ բաժակի մէջ և տալիս թագաւորին. իսկ մատակարարը տեսել էր, իբր թէ գլխի վրայ երեք խան ունէր զանազան կերակուրներով և թռչունները ուտում էին: Յովսէփն Աստուծու օգնութեամբ մեկնեց այս երազները: Տակաւապետին ասաց, թէ երեք օրից յետոյ կստանայ իր պաշտօնը, իսկ մատակարարին— թէ նա երեք օրից յետոյ կը կախուի փայտից և թռչունները կուտեն նրա մարմինը: Կատարուեց բոլորը, ինչպէս Յովսէփը գուշակել էր:

II. Յակոբը քանի որդի ունէր և ինչ էին նրանց անունները: Ինչպէս էին վարւում Յակոբի որդիքը իրանց հօր հետ: Յակոբը նրանցից որին էր շատ սիրում և ինչ էր պատճառը: Յովսէփ ինչ երազներ տեսաւ. ինչ արին եղբայրները Յովսէփին և ինչ ասացին իրանց հօրը: Ուր տարան վաճառականները Յովսէփին և ինչ արին. Յովսէփն ինչպէս ծառայեց եգիպտացու տանը: Ինչ էր պատճառը նրան բանդարկելու: Ինչ նշանաւոր մարդիկ կային բանտարկուած Յովսէփի հետ: Ինչ երազներ էին տեսել նրանք և ինչպէս մեկնեց Յովսէփը այդ երազները:

III. Այս պատմութիւնից երևում է. 1) որ Յակոբը— հայրը մի տեսակ չէ սիրում իր որդոցը. նա տարբերութիւն է դնում նրանց մէջ. նա Յովսէփին աւելի է սիրում միւսներից և այդ սէրն արտաքին կերպով ցոյց է տալի, կարելով նրա համար գեղեցիկ շորեր: Յակոբի որդիքը բացի Յովսէփից և Բենիամինից, որ փոքր էր, ինչպէս երևում է արածներից՝ լինում են չար, ստախօս և նախանձոտ, այն ինչ Յովսէփը—բարի, խոնարհ, ճշմարտախօս և ծնողասէր: Նա չէ հաւանում եղբայրների արածը և հօրը պատմում է: Նրանց զայրոյթն առաւել ևս զրգուում է, երբ Յովսէփը միամտաբար պատմում է իր տեսած երազները, որից երևում է, որ նա մեծ մարդ՝ իշխան է դառնալու և իշխելու:

եղբայրներին: Այս նախանձը վրէժխնդրութեան է հասնում և կամենում են նրան սպանել: Բայց յետոյ ծախում են, չլսելով նրա աղաչանքին ու պաղատանքին և հօրը խաբում են թէ գազանները կերել են: 2) Տեսնում ենք, որ Աստուած Յովսէփի հետ է լինում, նա իբրեւ հաւատարիմ ծառայ ծառայում է եգիպտացու տանը և չէ միանում եգիպտացուհու չար խորհրդին ու չէ խաբում նրա մարդուն: Թէև այդ գովելի վարմունքի համար զրպարտւում, բամբասւում և անարդար կերպով կալանաւորւում ու պատժւում է: Բայց ամենագէտ Աստուած անմեղ զրպարտուած Յովսէփի հետ է լինում, պահպանում է նրան և բանդում: Նա սիրւում է իր հաւատարմութեան և բարի սրտի համար բանտապետից, միւսներից աւելի է ազատութիւն վայելում և Աստուծու օգնութեամբ շնորհ է գտնում և երազները մեկնում, որոնք կատարւում են նրա մեկնութեան համեմատ: 3) Մենք էլ երազներ ենք տեսնում և շատ անգամ տեսնում ենք այն, ինչ ցերեկը մեզ հետ պատահում է, բայց Աստուած իր կամքն ու իր անելիքն երբեմն տեսիլներով էր յայտնում:

Ճ 15. ՅՈՎՍԷՓԻ ՓՆՈՒՔԸ

Երկու տարի անցնելուց յետոյ՝ եգիպտոսի թագաւոր—Փարաւոնն էլ տեսաւ երազներ: Նա տեսաւ, որ եօթն պարարտ կովեր դուրս եկան Նեղոս գետից և սկսեցին արածել: Յետոյ դուրս եկան եօթը նիհար կովեր: Նիհար կովերը կերան պարարտ կովերին: Փարաւոնը զարթեցաւ և նորից քնեց: Նա դարձեալ երազ տեսաւ, որ եօթը լիք հասկեր դուրս եկան, յետոյ եօթը դատարկ հասկեր: Դատարկ հասկերը կերան լիք հասկերին: Փարաւոնը զարթեցաւ և առաւօտեան կանչել տուեց բոլոր իմաստուններին և երազագէտներին, բայց ոչ ոք չկարողացաւ մեկնել նրա երազները:

Այն ժամանակ տակառապետը, որ մի ժամանակ նստած էր Յովսէփի հետ բանտում, յիշեց Յովսէփին: Նրան բերին թագաւորի մօտ. թագաւորը պատմեց իւր երազները և Յովսէփը մեկնեց. «Աստուած յայտնել է թագաւորին, ինչ որ պէտք է անի: Սրանից յետոյ, ասաց Յովսէփը—կգան եօթն առատ տարիներ, իսկ յետոյ—եօթը սով տարիներ: Այժմ հարկաւոր է, որ թագաւորը պատրաստութիւններ տեսնի, ընտրի մի խելացի մարդ և կառավարիչ նշանակէ, որ պտղաբեր տարիներում պատրաստութիւն տեսնի և ցորեն ժողովի սով տարիների համար»: Թագաւորը շատ հաւանեց և ասաց Յովսէփին. «Քեզանից աւելի իմաստուն և խելօք մարդ չունիմ: Աստուած իր կամքը քեզ է յայտնել, ուրեմն դու կլինես այդ մարդը»: Նա նշանակեց Յովսէփին բոլոր Նգիպտոսի կառավարիչ և յանձնեց նրան ցորենի պատրաստութիւն տեսնել սով տարիների համար: Յովսէփն այդ ժամանակ երեսուն տարեկան էր: Սա թագաւորի հրամանով շտեմարաններ շինեց և առատ տարիներին ժողովեց այնքան ցորեն, ինչքան հարկաւոր էր սով տարիների համար, մինչև անգամ կարելի էր վաճառել օտար երկրների մարդոց վրայ:

II. Քանի տարի անցնելուց յետոյ Փարաւոնը երազ տեսաւ և ինչ էին նրա երազները: Ով մեկնեց և ինչպէս թուաց Փարաւոնին այդ մեկնութիւնները: Փարաւոնը ինչ կարգադրութիւն արեց և ում նշանակեց կառավարիչ: Յովսէփն ինչ պատրաստութիւններ տեսաւ սովի համար:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աստուած իբրև երկնաւոր հայր, հոգում է ժողովրդի հա-

մար և յայտնում է երազներով թագաւորին, որ հօր պէս պարտականութիւն ունի նրանց մասին մտածել, հոգալ և պատրաստութիւններ տեսնել ապագայի համար: Նա այդ բանի համար ընտրում է և ցոյց տալի մի այնպիսի արժանաւոր և գործին նուիրուող մարդ, որը ճշմարիտ Աստուծուն է պաշտում և կեանքի մէջ փորձանաց և թշուառութեանց դպրոցից միշտ յաջող է անցել և կարող է իր վրայ դրած պարտականութիւնները սրբութեամբ կատարել: Նրան տալիս է շնորհք, երազներ մեկնելու կարողութիւն և երկիրը սովից ազատելու միջոց—հնարք: 2) Տեսնում ենք Յովսէփի մէջ թշուառութեան ժամանակ համբերութիւն, հեղութիւն, հաւատարմութիւն և հաստատ հաւատ դէպի Աստուած և որ գլխաւորն է, նրա երկիւղը սրտի մէջ պահած, որ իմաստութեան սկիզբն է, որը յաջողութեամբ անցնելով կեանքի փորձանաց դպրոցը, արժանանում է այն մեծ պատուին, պաշտօնին, որի համար երկար տարիներ պատրաստուած է լինում և բարձր գնահատուած թագաւորից: Համբերութեան արդիւնքն է, որ ծառային, ստրուկին, աղքատին, թշուառին կարող է դարձնել տէր, իշխան, հարուստ և ամենին սիրելի: Ով կհամբերէ մինչև վերջը, նա կապրի և մարդ համբերութեամբ կստանայ այն, որին ձգտում է հասնել, ունենալ: 3) Մենք այս պատմութիւնից կարող ենք հետեցնել, որ մենք ևս ունենալով մեր գործերի մէջ Յովսէփի նման համբերութիւն, տոկունութիւն, հաւատարմութիւն և հաստատ հաւատ դէպի Աստուած և նրա երկիւղը պահելով մեր սրտի մէջ, կարող ենք հեշտութեամբ տանել բոլոր նեղութիւնները, խոչնդոտները և Յովսէփի նման յաղթելով նրանց հասնել, արժանանալ ուրախութեան, բաղդաւորութեան, մեր նպատակին: «Արմատ ուսման դառն է, բայց պտուղ նորա քաղցր»: Այս բանը մենք իրական կեանքում յաճախ տեսնում ենք. նա, ով նեղութեան և ձախորդութեան համբերութեամբ է տանում, նրա վերջը միշտ լինում է լաւ: Մարդոց կեանքի մէջ միշտ յաջողութիւն, բաղցրութիւն չի լինում, նրան զից է դառնութիւն, անյաջողութիւն և աղքատութիւն: Մարդ պէտք է սովորի համբերութեամբ և սի-

րով տանել, աչքի առաջ ունենալով, որ Աստուած վերջն ուրախութեան է փոխարինում:

№ 16. ՅԱԿՈԲԻ ՈՐԴՈՑ ԵԳԻՊՏՈՍ ԳՆԱԼԸ, ՅԱԿՈԲԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍ

I. Եօթն առաւ տարիներն անցնելուց յետոյ՝ եկան եօթը սով տարիները: Յովսէփը բաց արեց շտեմարանների դռներն և հաց էր բաժանում ու ծախում:

Սովը հասաւ և Քանանացոց երկիրը, ուր ապրում էին Յակոբն ու նորա որդիքը: Յակոբը լսեց, որ Եգիպտոսում ցորեն են վաճառում, ուղարկեց իր որդիներին այնտեղ՝ ցորեն գնելու: Նրանք եկան Եգիպտոս, ներկայացան կառավարչին — Յովսէփին և խոնարհ երկրպագեցին: Յովսէփը ճանաչեց նրանց և յիշեց իր երազները, բայց նրանք չճանաչեցին, որովհետեւ Յովսէփը փոխուել էր և նրանց հետ խօսում էր թարգմանի միջոցով:

Յովսէփը կամեցաւ իմանալ, արդեօք իր եղբայրները փոխուել, ուղղուել են, թէ ոչ. ուստի սկսեց նրանց հետ խիստ լեզուով խօսել և վարուել: Նա նրանց լրտեսներ անուանեց, և շատ նեղութիւններ տուեց, մինչև որ նրանք իրանց գործած յանցանքը ճշմարտապէս խոստովանեցին ու զղջացին: Յետոյ Յովսէփը յայտնեց, թէ նա իրանց եղբայրն է: Եղբայրները շատ վախեցան և կարծեցին, թէ նա վրէժ-խնդիր կըլինի, բայց նա հանգստացրեց, որ ոչինչ վնաս չի տալ: Ապա ուղարկեց յայտնել Յակոբին, որ Եգիպտոսի իշխանն նրա որդի Յովսէփն է:

Յակոբը շատ ուրախացաւ, որ Յովսէփը կենդա-

նի է: Նա Աստուծու հաճութեամբ տեղափոխուեց իր ամբողջ ընտանիքով Եգիպտոս և Փարաոնի հրամանով բնակուեց Գեսեմ երկրում:

Այնուհետեւ Յակոբը բախտաւոր կեանք վարեց Եգիպտոսում 17 տարի և մահուանից առաջ օրհնեց իր որդիներին և թոռներին: Նա Յուդային առանձնապէս օրհնեց և տուեց նրան անդրանկութեան իրաւունքն ու աւետիքը: Յակոբը մեռաւ և թաղուեց Քանանացոց երկրում Աբրահամի և Իսահակի մօտ: Յովսէփն էլ երկար տարիներ ապրեց Եգիպտոսում և սիրով խնամք տարաւ իր եղբայրներին: Նա մեռնելուց առաջ մարգարէացաւ, որ Աստուած կրկին կըդարձնէ Իսրայէլացիներին Քանանացոց երկիրը և կտակեց վերադարձին տանել իր ոսկորները: Յովսէփը մեռաւ և թաղուեց Եգիպտոսում:

II. Ո՞րքան ժամանակ առատութիւն եղաւ. Եգիպտոսում և հորքան ժամանակ՝ սով: Բացի եգիպտոսից դարձեալ հր երկրում սով ընկաւ: Յակոբը հացի համար իր որդոց հետ ուղարկեց: Նրանք համը ներկայացան և ինչ նեղութիւններ կրեցին: Յովսէփն ինչու նրանց հետ այդպէս վարուեց: Եղբայրներն, երբ խոստովանեցին իրանց յանցանքը՝ Յովսէփն ինչպէս վարուեց և ինչ պատուիրեց: Յակոբն հետ գնաց բնակութեան համար և ինչ տեղ ստացաւ: Յակոբը քանի տարի ապրեց Եգիպտոսում և ինչպիսի կեանք վարեց: Մեռնելուց առաջ համ տուեց Յակոբն անդրանկութեան իրաւունքը: Ո՞ւր թաղուեցան Յակոբն ու Յովսէփը: Ինչ էր Յովսէփի մարգարէութիւնը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ թագաւորի երազները, ինչպէս Յովսէփը մեկնեց, կատարւում են և լինում է առատութիւն և ապա՝ սով: Յակոբն ուղարկում է իր որդոց ցորեն գնելու: 2) Եղբայրները գնում են Եգիպտոս — օտար երկիր, ներկայանում են և երկրպա-

գում իշխանին—իրանց եղբորը, բայց նրան չեն ճանաչում: Յովսէփը ճանաչում է նրանց և յիշում է իր երազները, Բայց չէ յայտնում: Յովսէփը փորձում է իր եղբայրներին, թէ արդեօք նրանց կոշտ, կոպիտ և անխիղճ սրտերն ուղղուել են՝ ոչ, որի պատճառով այնքան ցաւ պատճառեցին իրանց հօրը և այնքան նեղութիւն իրանց եղբորը: Նա սկզբում նրանց հետ խիստ է խօսում և զանազան նեղութիւններ պատճառում, մինչև որ իրանց կատարած չարութիւնները և յանցանքները խոստովանում են ու զղջում, հետեապէս և ուղղում, որ երեւում է նրանց կարեկցելովն իրանց հօրը և եղբորը, որ չեն ուզում նեղութիւն, տըրտմութիւն պատճառել և իրանց կեանքը փոքր եղբոր համար կամենում են զոհել, այն ինչ առաջ ուշադրութիւն չէին դարձնում: Յովսէփը վեհանձնաբար ներում է եղբայրներին իր դէմ գործած չարութիւններն և անյիշաչար է գտնւում: Նա կարող էր իր կրած նեղութիւնների և չարչարանքների համար, որոնց պատճառը նրանք էին—պատժել նրանց, բայց չէ անում, այլ ընդհակառակը բարիք է անում և սով տարիներ ժամանակ հաց, կերակուր, շոր և բոլոր հարկաւոր մարմնաւոր պիտոյքներ հոգում: 4) Մենք կեանքի մէջ այդպիսի երեւոյթներ շատ ենք տեսնում, բայց քչերն են Յովսէփի նման վեհանձնաբար վարւում և անյիշաչար լինում: Այսպէս պէտք է վարուենք մենք և ներողամիտ լինենք դէպի մեր թշնամիները և մեզ համար վատ ուզողները: Այսպէս է պահանջում Քրիստոնէութիւնը և այսպէս վարուելով, բացի օգտից, ոչինչ փնաս չենք կարող կրել և ունենալ: Մեր արած այդպիսի բարութեամբ ամօթահար կանենք նրանց և շատ անգամ ուղղութեան կրեւենք:

№ 17. ՄՈՎՍԷՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ, ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ, ՓԱ-
ԽՈՒՍՏԸ ԵՒ ԱՆԿԷԶ ՄՈՐԵՆԻՆ

I. Յովսէփի մահից յետոյ նրա ցեղը բազմացաւ
Եգիպտոսում և յառաջացաւ մի ազգ, որ կոչւում էր

Խորայէլացի և Եզրայեցի: Նա բաժանւում էր տասներկու ցեղերի՝ Յակոբի տասներկու որդոց թուով: Եգիպտոսի փարաւոն կոչուած թագաւորները տեսնելով սակաւ ժամանակի ընթացքում իսրայէլացիների բազմանալը՝ կասկածեցին նրանց հաւատարմութեան վրայ և սկսեցին ծանր աշխատութիւններով նեղացնել նրանց, որ էլ չբազմանան: Իսկ փարաւոններից մէկը մինչև անգամ հրամայեց սպանել նրանց նորածին արու զաւակներին: Խորայէլացիների վիճակը շատ դառն էր: Նրանք դարձան դէպի Աստուած և խնդրեցին նրա ողորմութիւնը:

Աստուած ողորմած է: Նա լսեց իր ժողովրդի ձայնը—աղօթքը և տուեց ազատիչ—Մովսէս:

Մովսէսը ծնաւ Դևիի ցեղից: Նրա մայրը սկզբում երեք ամիս ծածուկ պահեց, որ չսպանեն Եգիպտացիները: Բայց երբ այլևս հնար չեղաւ ծածկել, դրեց կպրաձիթով ծեփած մի կողովում և ձգեց գետի ափի մօտ խաղաղ կանգնած ջրի մէջ, ուր փարաւոնի աղջիկը սովորութիւն ունէր զբօսնուլ ու լողանալ:

Թագաւորի աղջիկը տեսաւ կողովը և հրամայեց հանել ջրից: Նա որդեգրեց երեխային և անուանեց նրան Մովսէս, որ նշանակում է ջրիցը հանած: Մովսէսը մեծացաւ և կրթուեց թագաւորական տան մէջ: Նա սովորեց Եգիպտոսի բոլոր գիտութիւններն ու իմաստութիւնը: Տէր եղաւ մեծ հարստութեան և յարգանք էր վայելում ամենից: Բայց նրան այս բախտաւորութիւնը չէր ուրախացնում: Նա գիտէր իր ծագումը, տեսնում էր իր ցեղակից ժողովրդի նեղութիւնները և ցանկանում էր օգնել նրան:

Մի անգամ Մովսէսը տեսաւ, որ մի Եգիպտացի

անողորմ կերպով ծեծում է մի իսրայելացու: Նա պաշտպանեց իսրայելացուն և սպանեց եգիպտացուն: Այս բանը յայտնվեց փարաւոնին և Մովսէսը փախաւ Արաբիա՝ Մադիամացոց երկիրն ու ազատուեց: Նա մի բարեպաշտ քուրմի տանը մնաց քառասուն տարի և արածացնում էր նրա խաշներին հօտը: Բայց դարձեալ նա մտածում էր իսրայելացիների մասին, ցաւում էր նրանց դառն վիճակի վրայ և երբեմն յուսահատուած կարծում էր, թէ նեղութիւնը կոչնչացնէ բոլորովին այդ ժողովրդին:

Այս մտածմունքների մէջ մի անգամ Քորէբ սարի վրայ խաշները արածացնելիս՝ տեսաւ մի մորենի, որ վառւում էր, բայց չէր փնասւում: Նա մօտեցաւ և լսեց այնտեղից ձայն. «Ես եմ քո հայրերի Աստուածը... Ես տեսնում եմ իմ ժողովրդի նեղութիւնները Եգիպտոսում: Նրանց աղաղակը հասաւ ինձ... Ես կամենում եմ ազատել նրանց: Գնա՛ դու փարաւոնի մօտ և իմ ժողովուրդը դուրս բեր Եգիպտոսից»: Աստուած Մովսէսին հրաշքներ անելու և պատժելու զօրութիւն — իրաւունք էլ տուեց,

Մովսէսը գնաց իր եղբայր Ահարօնի հետ Եգիպտոս, ներկայացաւ փարաւոնին և Աստուծու տուած նշաններով ու պատիժներով ստիպեց նրան կատարել Աստուծու հրամանը և թոյլ տալ իսրայելացիներին դուրս գնալ Եգիպտոսից:

II. Յովսէփի մահից յետոյ Իսրայելացիներն քանի՜ ցեղերի էին բաժանւում: Եգիպտոսի փարաւոնները ինչ կասկածներ ունեցան իսրայելացիների վրայ և ինչ միջոցներ գործ դրին նրանց բազմանալու առաջն առնելու համար: Աստուած ունի պատրաստեց նրանց համար ազատարար,

ի՞նչ էր նրա անունը և ի՞նչպէս աղատուեց նա մահից: Մովսէսը ինչպիսի կրթութիւն ստացաւ, ո՞ր է բնակւում և ի՞նչ էր նրա փախչելու պատճառը: Ուր գնաց մովսէս և ի՞նչով էր պարպում այնտեղ: Աստուած հրտեղ երևաց Մովսէսին, ի՞նչ պատուէր և զօրութիւն տուեց նրան Եգիպտոս ուղարկելիս:

III. Այս պատմութիւնից մենք շատ բան ենք սովորում. 1) որ Յովսէփի մահից յետոյ Իսրայելացիներն Աստուծու խոստման համաձայն արագ շատանում են Եգիպտոսում և 430 տարուայ ընթացքում նրանց թիւը հասնում է վեց հարիւր հազարի: Նրանք բազմանալով Եգիպտոսում՝ վատանում են, այն է՝ մոռանում են իրանց պապերից մնացած զեղեցիկ սովորութիւնները, թուլանում են հայրենի կրօնի մէջ և չեն կատարում Աստուծու պատուիրանները, ոմանք մինչև անգամ կուռք են պաշտում: 2) Փարաւոնները սկզբում քաղցր աչքով են նայում Յակօբի սերնդի վրայ, որովհետև Յովսէփը լաւութիւն էր արել Եգիպտոսի ժողովրդին — սովից աղաւել էր, բայց յետոյ տեսնելով նրա բազմանալը, երկիւղ են կրում և նրան վտանգաւոր տարր ճանաչում: Նրանք մտածում են, որ Իսրայելացիները մի առանձին ազգ կազմելով՝ և ունենալով իրանց մայրենի լեզուն, կրօնը և սովորութիւնները — կարող են, եթէ ոչ առանձնապէս՝ գէթ միանալով նրանց զրացի թշնամիների հետ՝ զիստել ուստի սկսում են անտանելի տանջանքներ, ծանր աշխատանքներ և նեղութիւններ տալ, որպէսզի տկարանան, հիւանդանան և մեռնին և մինչև անգամ տմարդաբար հրամայում են նորածին արու զաւակներին սպանել և այսպիսով նրանց բազմանալու առաջն առնել: 3) Նեղութեան ժամանակն է առհասարակ մարդ իր սխալները հասկանում և զղջում: Իսրայելացիները լաց էին լինում, հառաչում և ասում, որ Աստուած նրանց մոռացել է, իսկ հասկացողները պնդում էին, թէ Աստուած է ուղարկում այս նեղութիւնները, որ զդուշանանք և պահենք այն, ինչ որ նա պատուիրել է: Այսպիսի դառն խոստովանութեան

հետ աղօթում և խնդրում էին Աստուծու ողորմութիւնն ու օգնութիւնը: Աստուած անյիշաչար է և ողորմած, Նա միշտ օգնում է նրանց, որոնք դիմում են Նրան հաւատով և յուսով: 4) Աստուած տալիս է իսրայէլացիներին ազատիչ— Մովսէսին, որի մայրը կաթի հետ ներշնչել էր նրա մէջ իր ցեղակիցների դառն վիճակը և նեղութիւնները եգիպտոսում Փարաւոնների ձեռքից: Թէև Մովսէս ստացաւ եգիպտական գիտութիւնն ու իմաստութիւնը, բայց նրանք չկարողացան փոխել նրան և նա զոհեց պալատական կեանք, հանգստութիւն, փառք, ծառաներ և պաշտպան հանդիսացաւ զրկուածին, նեղացածին, թշուառին, անօգնականին: Նա թողեց ամեն ինչ և օտարութեան դառն նեղութիւնները կրեց: Արգարեւ Մովսիսի լաւ կրթութիւնից էր, որ մեծամիտ և արհամարհող չէր իր ազգատ, նեղացած և անկիրթ հայրենակիցներին: Մովսիսի լաւ կրթութեանը պէտք է վերագրել և այն, որ նա հաստատ պահեց իր հաւատը և երջանկութեան մէջ չմոռացաւ իր թշուառ եղբայրներին: Եգիպտական պալատում ապրող, կեանք վաղող մարդու համար բարձր էին համարում իր ազգակիցները, քան թէ փառքը, պատիւը և մեծութիւնը: 5) Նա հալածւում է Եգիպտոսից, նրա սիրտը բարախում էր իր ցեղակիցների համար: Նա Յոթորի խաչները արածելով միշտ մտաբերում էր նրանց կրած չարչարանքները և երբեմն յուսահատութեան մէջ ընկնելով, երկիւղ էր կրում, որ նրանք կարող են անհետանալ ոչնչանալ Եգիպտոսում: Թէև յայտնի է և այն, որ օտարութեան մէջ նեղութեան շնորհիւ թէ մարդիկ և թէ ազգեր իրանց սխալները խոստովանում են և աշխատում են ուղղել: Աստուած իրան սիրողներին դաստիարակում է նեղութեան ձեռքով բարութեան համար: 6) Երևում է Աստուծու ողորմութիւնն ու սէրը դէպի իր ընտրեալ ժողովուրդը, որ յիշելով իւր ուխտը նրա նախահայրերի հետ, կամենում է ազատել այդ նեղութիւնից:

№ 18. ԶԱՏԻԿ. ԵԳԻՊՏՈՍԻՑ ԴՈՒՐՄ ԳԱԼԸ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎՆ ԱՆՑՆԵԼԸ

I. Վերջին պատժից առաջ Աստուած պատրաստեց իսրայէլացիներին Եգիպտոսից դուրս գալու համար: Նա հրամայեց Մովսէսին յայտնել ժողովրդին, որ իւրաքանչիւր տուն մի գառը զոհէ, և նրա արիւնով սրսկէ իր տան դրան սեմերն ու ճակատը: Եւ ասաց, որ այդ գառը պէտք է խորովեն և ուտեն բազարջ հացով ու եղեգով և պատրաստ լինին դուրս գալու համար: Բացի այդ՝ ընթրիքը պէտք է ուտեն կանգնած, ճանապարհի շորերով, կօշիկները հագին և գաւազանը ձեռքին, որովհետեւ սա Տիրոջ Զատիկը կամ Պասքն է: Մովսէսը նմանապէս յայտնեց, որ Աստուած կրպատէ եգիպտացիներին:

Իսրայէլացիները պատրաստուեցին, ինչպէս պատուիրել էր Մովսէսը և երբ ուտում էին զատկական գառը, կէս գիշերին յանկարծ տարածուեց սարսափելի լաց ու կոծ ամբողջ Եգիպտոսում: Սատակիչ հրեշտակն արդէն սպանել էր եգիպտացոց բոլոր անդրանիկներին: Այն ինչ իսրայէլացիների տներում մահուան ոչ մի դէպք չէր պատահել: Փարաւոնը և եգիպտացիները սարսափահար եղած այս պատժից, խընդրեցին իսրայէլացիներին շուտով հեռանալ:

Իսրայէլացիները, որ Եգիպտոս էին գնացել 75 հոգով և 430 տարուայ ընթացքում բազմացել՝ դարձել էին 600,000՝ առանց հաշուելու կանանցն ու երեխաներին, իսկոյն դուրս եկան Եգիպտոսից և ճանապարհ ընկան: Նրանք վերցրին Յովսէփի ոսկորները: Աստուած ինքն էր առաջնորդում նրանց դէպի Աւե-

տեաց երկիրը՝ ցերեկը ամպեղէն, իսկ գիշերը հրեղէն սիւնով:

Եգիպտացիները թաղելով իրանց մեռածներին՝ ափսոսացին, որ թողին Իսրայէլացիներին: Փարաւոնը զօրքով ընկաւ նրանց ետեից և հասաւ կարմիր ծովի ափին: Մովսէս Աստուծու հրամանով գաւազանը խրփեց ջրին, ծովը բաժանեց երկու մասի և իսրայէլացիներն անփառ անցան միւս ափը: Եգիպտացիներն էլ սկսեցին հետեւել, բայց Աստուած պատժեց նրանց՝ խեղդելով ջրի մէջ:

Այնուհետեւ իսրայէլացիները շարունակեցին Արարիայի անապատներով իրանց ճանապարհը դէպի Աւետեաց երկիրը: Նրանք շատ նեղութիւնների հանդիպեցին, բայց Աստուած օգնում էր նրանց ամեն բանում: Նա երկնքից հաց—մանանայ տուեց և քաբից ջուր բղխեցրեց:

Այդ ժամանակից սկսած իսրայէլացիներն ամեն տարի տօնում են Եգիպտոսից դուրս գալու օրը՝ իբրեւ յիշատակ իրանց ազատութեան: Նրանք գոհում են գառը և ուտում են բաղարջ հաց: Այս տօնը կոչւում է Պասք կամ Զատիկ, որ նշանակում է անցք կամ ազատութիւն և կատարւում է եօթն օր շարունակ:

II. Աստուած ինչ պատուիրեց Մովսէսին վերջին պատժից առաջ: Ինչ պատրաստութիւններ տեսան իսրայէլացիներն Եգիպտոսից դուրս գալուց առաջ: Ինչ էր վերջին պատիժը: Իսրայէլացիներն քանի տարի մնացին Եգիպտոսում: Նրանք քանի հոգով դուրս եկան այնտեղից: Ինչ վերցրին իրանց հետ: Ինչ բանն էր առաջնորդում նրանց: Ինչպէս անցան Իսրայէլացիները կարմիր ծովը և ինչ պատահեց Փարաւոնին իր զօրքով: Ինչ ճանապարհով սկսեցին գնալ Իսրայէլացիները դէպի Աւետեաց երկիրը: Ինչ նե-

ղութիւններ կրեցին նրանք, ինչպէս և ինչ օգնութիւններ հասցրեց նրանց Աստուած նրանց:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Աստուած յիշում է իր տուած խօսքը Յակոբին Եգիպտոս գնալու ժամանակ և կատարում է: Նա կրկին արժանացնում է իսրայէլացիներին իրանց նախնի երկրին, ուր մեղր և կաթ էր բղխում: Հայրենիքը քաղցր է: 2) Աստուած ամեն արգելք վերացնում է այդ նպատակին հասնելու համար: Նա հրաշքներով հասկացնում է Եգիպտացիներին, որ իր կամքն անդառնալի է և ամենքը պէտք է հնազանդուին նրան: Նա պատրաստում է Իսրայէլացիներին ճանապարհորդութեան համար և Մովսէսին ղեկավար է նշանակում: Նա ազատում է պատժից իր սիրելիներին և դնում է Մեսիայի ձեռքով ապագայ ազատութեան—Զատիկի հիմքը՝ դառն, եղէզն և բաղարջ հաց պատրաստել տալով: 3) Նա կարմիր ծովից անվտանգ անց է կացնում: Նա քարից ջուր և երկնքից հաց (մանանայ) է տալիս: Նա ազատում է ամեն վտանգներից: Եւ այս բոլորի փոխարէն տեսնում ենք ապերախտ, խստապարանոց, անհամբեր և ամեն մի հասարակ բանի համար տրտնջող ժողովուրդ: Նրանք մոռանում են, որ գերութիւնից ազատւում են և արժանանում իրանց երկրին, ուր կարող են ազատ ապրել՝ հեռու բոլոր այն տանջանքներից ու նեղութիւններից, որ կրում էին Եգիպտոսում: Իսկ մի այսպիսի դժուար գործի համար հարկաւ նեղութիւններ պէտք է կրէին, ուրեմն և պէտք է համբերութեամբ տանէին: Միւս կողմից նկատելի է, որ Աստուած ողորմած և գթած է, Նա ներում է իր ժողովրդի կատարած սխալները և արած ապերախտութիւնները:

№ 19. ՄԻՆԱՅԻ ՕՐԷՆՍՏԻՈՒԹԻԻՆԸ ԵՒ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐԱՆԸ

I. Իսրայէլացիներն եգիպտոսից դուրս գալով՝ մի ամիս ու կէս ժամանակամիջոցում հասան Սինա սարը: Այստեղ նրանք թողին իրանց վրանները—բանակ ձգեցին:

Մովսէսն Աստուծու կողմից խօսեց ժողովրդի հետ, յիշեցրեց նրանց Նրա արած բարիքներն և աւելացրեց. «Եթէ դուք լսէք Աստուծու ձայնը և պահէք Նրա ուխտը, դուք կըլինէք Նրա ընտրեալ և սիրելի ժողովուրդը»: Ժողովուրդը խոստացաւ լսել և կատարել, ինչ որ Աստուած կըհրամայէ:

Յիսներորդ օրը սարսափելի որոտումներ եղան և կայծակներ փայլատակեցան: Սինա սարը ծածկուեց թարձր մառախուղով: Նա ծխում էր, բոցեր էր արձակում և շարժւում: Սրա հետ լսւում էին և փողերի ուժգին ձայներ: Ժողովուրդը սարսափած և դողալով կանգնած էր սարի ստորոտում, որի գագաթին կատարւում էր այդ: Ապա ամեն ինչ հանդարտուեց և Աստուած խօսեց ու տուեց պատուիրաններ:

I. Ես եմ քո Տէր Աստուածը, ուրիշ աստուածներ չունենաս, բացի ինձանից:

II. Կուռք չըշինես ոչ մի բանի նման... երկընկալութիւն չտաս և չպաշտես նրան:

III. Քո Աստուծու անունը սնոտի բանի վրայ չըշիշես:

IV. Յիշիր սուրբ պահել շաբաթ օրը. վեց օր գործիր, եօթներորդ օրը նուիրիր քո Տէր Աստուծուն:

V. Պատուիր քո հօրն ու մօրը, որ քեզ բարի լինի և երկար կեանք ունենաս երկրի վրայ:

VI. Մի սպանիր:

VII. Մի շնար:

VIII. Մի գողանար:

XI. Մի սուտ վկայիր քո ընկերոջ մասին:

X. Մի ցանկանար քո ընկերոջ տանը և ոչ այն բաների, ինչ որ նրան է պատկանում:

Աստուծու ձայնը դատարեց: Ժողովուրդը վերագարձաւ իր վրանները, իսկ Մովսէսը բարձրացաւ սարը և քառասուն օր մնալով այնտեղ, ստացաւ այդ պատուիրանները՝ գրած երկու քարեղէն տախտակների վրայ: Նա ստացաւ և շատ օրէնքներ աստուածաշատութեան և ծէսերի վերաբերեալ: Մովսէսն աստուծու հրամանով շինեց թանկագին կտորներից մի առանձին վրան, որ կոչուեց վկայութեան խորան: Այդ խորանը բաժանուած էր երեք մասի: առաջին մասը կոչւում էր սրբութիւն սրբոց: Երկրորդը՝—սրբութիւն: Իսկ երրորդը գաւիթ: Մովսէսն Աստուծու հրամանով վկայութեան խորանի համար նշանակեց պաշտօնեաներ և աստուածաշատութեան համար պաշտամունքներ: Ահարոնը դարձաւ քահանայապետ և նրա որդիքը քահանաներ. իսկ Ղևի ցեղը կարգւեց խորանի սպասաւորութեան պաշտօնեաներ: Նա որոշեց և նրանց համար հասոյթներ (տասանորդ):

II. Ո՛ր բանակ ձգեցին իսրայէլացիները: Մովսէս ինչ խօսեց Աստուծու կողմից: Ի՞նչ պատահեց Սինա սարի վրայ: Աստուած ի՞նչ օրէնքներ տուեց և ի՞նչ բանի վրայ էին գրուած: Մովսէսն էլ ի՞նչ օրէնքներ ստացաւ: Ինչից էր շինուած վկայութեան խորանը, քանի՞ մասի էր բաժանուած: Ո՞ր ցեղը նշանակուեց վկայութեան խորանի ծառայութեան համար և ի՞նչ հասոյթներ որոշեց նրանց:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Աստուած Իսրայէլացիներին զբաւոր օրէնքներ է տալի, որովհետեւ նրանք չգիտէին և չէին հասկանում, թէ ի՞նչպէս դատեն, ի՞նչը իրաւացի է և ի՞նչն անիրաւ: Ի՞նչ բան իրաւունք ունէին անելու և ինչ՝ ոչ: Եւ Աստուած այդ անում է, որպէսզի ամեն մէկը իր կամքի համաձայն չգործէ, ուրիշի իրաւունքին չգիտէ, քնաս չտայ: Որովհետեւ նրանց մէջ արդէն նկատուում էին վէճ, կռիւ, խարերայութիւն, յափշտակութիւն, սպանութիւն, որովհետեւ նրանք Աստուծուն թողած՝ կռուներին էին երկրպագութիւն տալի, որովհետեւ նրա անունը և նրա անուան նուիրուած տօնը չէին կատարում իրանց նախնեաց պէս և ծնողներին հարկաւոր յարգանքներ չէին տալի: 2) Մենք գիտենք և այն, ուր ամենքն այն են անում, ինչ որ Աստուծու կամքն է, այնտեղ կարգ, կանոն և խաղաղութիւն է թագաւորում: Այնտեղ լինում է բարեկարգ ժողովուրդ, այնտեղ մարդիկ սիրով և եղբայրաբար են ապրում: 3) Աստուած իր պատուէրները տալուց առաջ, պատուիրում է պատրաստուիլ, մաքրուիլ, որովհետեւ նա պէտք է խօսէ նրանց հետ. ուրեմն պէտք է ակնածիլ, այդ օրը սուրբ օր է. հետեապէս և մարդ պէտք է ներքուստ և արտաքուստ մաքուր լինի՝ Աստուծու պատուիրանները լսելու համար: 4) Մենք տեսնում ենք, որ ժողովուրդը ուրախանում է և խոստանում Աստուծու պատուիրանները կատարել: Սրանով դաշն է կապուում Աստուծու և մարդոց մէջ: Աստուած խոստանում է սիրել նրանց, նրանք էլ խոստանում են հնազանդ լինել: Մի կողմից սէր, միւս կողմից հնազանդութիւն: Ահա դաշինքի պայմանները: Եզրպատոսից դուրս գալը Աստուծոյ սիրոյ արդիւնքն է գէպի մարդիկ: 5) Մենք տեսնում ենք, որ այդ պատուիրանները զբաւում են քարեայ տախտակների վրայ, որ շուտով չփչանան, այլ երկար ֆան և իսրայէլացիները չմոռանան ապագայում: Բայց աւելի լաւ կլինէր, եթէ Իսրայէլացիները գրէին իրանց սրտի մարմնեղէն տախտակների վրայ և միշտ ականջ դնէին: 6) Մենք հաւատում ենք, որ Աստուծու պատուիրանները կատարող մարդիկ լինում են առաքինի, բա-

րի և երկարակեաց: Նրանց խիղճը հանդարտ և հանգիստ է լինում՝ հեռու հոգեկան և նիւթական զրկանքներից: Այդ պատուիրանները կատարելով միայն՝ մարդ դառնում է Աստուծու պատկեր եւ նմանութիւն: 7) Մենք գիտենք, որ Աստուծուն սիրելը, ծառայելը լինում է հոգով և արտաքին նշաններով: Մովսէսը դրա համար շինում է վկայութեան խորան, ուր կատարւում է Աստուածապաշտութիւնը և որի ժամանակ մարդիկ ծառայում են և Աստուծու խօսքը լսում ու տարածում:

Մ 20 ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՆԵՐԸ ՄՏՆՈՒՄ ԵՆ ԱԻՅՏԵԱՅ ԵՐԿԻՐԸ

I. Իսրայէլացիներն օրէնքներ ստանալուց յետոյ՝ շարունակեցին իրանց ճանապարհը գէպի քանանացոց երկիրը: Նրանք քառասուն տարի թափառեցին Արաբիայի անապատներում: Եւ այս երկար ճանապարհորդութիւնը Աստուած նշանակեց իսրայէլացիներին իբրեւ պատիժ՝ իրանց խռովութեան, տրտունջների և թերահաւատութեան համար: Նրանք յաճախ և չնչին բաների համար վշտացնում էին Աստուծուն և նրա ծառայ Մովսէսին: Մի անգամ սկսեցին տրտնջալ Մովսէսի վրայ, որ միս չունին, իսկ Մանանայն էլ զըզուացրել է: Աստուած իբրեւ պատիժ ուղարկեց օձեր, որոնք թունաւորում էին տրտնջողներին և մեռցնում: Այս պատիժը նրանց կրկին խելքի բերեց և սկսեցին զղջալ իրանց արածների վրայ և խնդրել Աստուծու ողորմութիւնն ու օգնութիւնը:

Մովսէսն Աստուծու հրամանով կախեց մի բարձր սիւնի վրայ պղնձէ օձ և ասաց. «Ով որ հաւատով կը նայի նրան՝ կըփրկուի»: Այդպէս էլ եղաւ:

Մովսէսն իսրայէլացիներին տարաւ մինչև Քա-

նանացոց երկրի ոահմանները և զգալով իւր մահը՝ սկսեց պատրաստուել մեռնելու համար: Նա Աստուծոյ հրամանով Յեսու Նաւեային իրան յաջորդ նշանակեց, իսկ իսրայէլացիներին յիշեցրեց Աստուծոյ օրէնքները, խոստումը և ցոյց տուած բարիքներն ու ասաց. «Եթէ այդ օրէնքները կատարէք, Աստուծոյ ձեզի աւելի մեծ բարիքներ ի կարժանացնէ, իսկ եթէ չպահէք, շատ թշուառութիւններ ի կըհանդիպէք»:

Ապա բարձրացաւ Նաբաւ սարը, հեռուից տեսաւ Աւետեաց երկիրը՝ և մեռաւ: Նրա գերեզմանը մնաց անյայտ:

Մովսէսի մահից յետոյ՝ Յեսու Նաւեան իսրայէլացիներին տարաւ Աւետեաց երկիրը: Աստուծոյ օգնութիւնով էր միշտ: Նա նրանց հրաշքով անցկացրեց Յորդանան գետը և պատերազմների ժամանակ յաջողութիւններ տուեց: Այնպէս որ վեց տարուայ ընթացքում նրանք տիրեցին Քանանացոց ամբողջ երկրին և նրան բաժանեցին 12 մասերի. ապա վիճակ ձգելով՝ ամեն մինը ստացաւ իր մասը:

Յեսու Նաւեայից միշտ Սաւուղ թագաւորը— 450 տարի իսրայէլացիներին կառավարում էին դատաւորները— սրանց թիւը 15 հատ էր. վերջինն էր Սամուէլը:

II. Իսրայէլացիները պատուիրաններ ստանալով՝ դէպի ուր գնացին: Քանի տարի ժամանակ անապատում և լինչէր պատճառը: Աստուծոյ լինչ պատիժներ տուեց և լինչով էին ազատուում այդ պատժից: Մովսէսը մեռնելուց առաջ լինչ խրատ տուեց իսրայէլացիներին: Ո՞վ յաջորդեց մովսէսին: Յեսու Նաւեան քանի տարուայ ընթացքում նուաճեց Աւետեաց երկիրը և քանի մասի բաժանեց: Յեսու—Նաւեայից

յետոյ ովքեր էին կառավարում Իսրայէլացիներին: Որքան տարի և քանի դատաւորներ եղան: Ո՞վ էր վերջին դատաւորը:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ իսրայէլացիներն երկչոտ և թաւամորթ մարդոց զրգմամբ իրանց տուած խոստումը դրժում: Նրանք տրտնջում են Մովսէսի վրայ և զանազան անմիտ պատճառներ առաջ բերելով, կամենում են կէս ճանապարհից յետ դառնալ Եգիպտոս և այդ սկսած գործը խանգարել: Նրանք պատճառաբանում են, թէ Քանանում մարդիկ խոշոր են, մենք նրանց չենք կարող յաղթել և սրանով նրանք Աստուծոյ զօրութիւնն ուրանում են: Այս պատճառով յառաջ են գալիս ներքին խռովութիւններ, Աստուծոյ բարկութիւնը ու պատիժը և անհնազանդները չեն արժանանում Աւետեաց երկրին: Նրանք մեռնում են անապատում հետզհետէ 40 տարուայ ընթացքում: Իսրայէլացիների արարքը զգուշի է և նրանց ցանկութիւնը ողորմելի. 2) Մովսէսը մեռնում է իր սկսած գործը չվերջացրած, բայց տեսնում է, որ հետզհետէ ժողովուրդը փոխւում է, ծերերը մեռնում են և նոր սերունդը աճում, ուղղւում է ու լաւանում:

Այս բանը նրան շատ է մխիթարում և ուրախացնում: Նա զգալով իր մտաւայ մահը, երբէք չի վախենում մահից, որովհետեւ նա գնում է Աստուծոյ մօտ, որին միշտ սիրել է և լսել: Բայց նրա սրտի ցաւը, նրա մտածմունքն իր սկսած գործի յաջող վերջաւորութիւնն է: Նա մտածում է, թէ արդեօք իսրայէլացիները հաստատ կմնան իրանց խօսքին և չեն հեռանալ Աստուծուց: Նա աղօթում է նրանց համար մեռնելուց առաջ, որ Աստուծոյ պաշտպանէ նրանց, առաջնորդէ և հմուտ դեկավար տայ իր սկսած գործը գլուխ հանելու: 3) Մենք տեսնում ենք, որ մովսէսի սէրը դէպի իր ժողովուրդը անընդհատ, անփոփոխ և մշտական է: Այսպիսի սիրոյ անունը հաւատարմութիւն է: Նա այսպիսի սիրով սիրել է իր ժողովուրդին, որի համար թողեց թագաւորական պալատը, պաշտօնը, հանգիստ կեանքը և իր կեանքը մատ-

նեց նեղութիւններին, հալածանքներին, և ժառանգեց ապե-
րախտութիւններ, տրտունջ և մինչև անգամ սպառնալիք
սպանման կէն: Բայց այս բաները երբէք չզարթեցրին նրա
սրտի մէջ զրգիւ, բարկութիւն, ատելութիւն և արհամար-
հանք դէպի ժողովուրդը, այլ ընդհակառակը նրա սէրը ա-
ւելի աճում է, որքան ժողովուրդը նրան վշտացնում է և
նեղացնում: 40 տարի շարունակ նեղութիւններ և հոգսեր
կրելուց յետոյ՝ սիրով բաժանում է նրանից: Ահա ժողո-
վրդի ճշմարիտ բարեկամը, ահա հաւատարիմ սէր, որի
համար արժանացաւ մեծ յարգանքի և պատուի իր ժողո-
վրդի կողմից, իսկ մեզ համար մարգարէի. անուն ժառան-
գելուց յետոյ՝ մարդասիրութեան գեղեցիկ օրինակ էլ տուեց:
Մովսէսի սէրը դէպի Աստուած նոյնպէս օրինակելի է. նա
մինչև մահը սիրեց և հաւատարիմ մնաց նրան: 4) Աստուած
Մովսէսից յետոյ տալիս է Իսրայէլացիներին հմուտ առաջ-
նորդ և զօրավար, որը Մովսիսի ճանապարհով գնաց և Իս-
րայէլացիներին տարաւ Աւետեաց երկիրը: Նա անշահասէր
և խմաստուն կերպով բաժանեց երկիրը և յանձնեց ամեն
մի ցեղի վիճակով իր մասը ժառանգելու, մշակելու և օգ-
տուելու: 5) Իսրայէլացիները դատաւորների ժամանակ փո-
խանակ ճշտութեամբ կատարելու Աստուծու օրէնքները և
իրար հետ հաշտ և միաբան ապրելու, որ ուժեղ լինեն թշ-
նամիտների դէմ, ինչպէս Մովսէսի և Յեսու—Նաւեայի ժա-
մանակներն էին, ընդհակառակը սկսում են երկպառակու-
թիւններով և կռիւներով պարապել: Իւրաքանչիւր ցեղ փո-
խանակ ընդհանուր շահերի վրայ մտածելու, հոգալու, իր
անձնական, տոհմային օգուտների վրայ է մտածում: Նրանք
յարարեութիւններ և բարեկամական կապակցութիւններ են
հաստատում կռապաշտ ազգերի հետ և մինչև անգամ կռքեր
պաշտում, որի համար և Աստուած յաճախ պատժում է:
Իսկ երբ նեղութեան մէջ են ընկնում, նրանք դառնում են
սրտանց դէպի Աստուած և նրա պատուիրանները կատա-
րում: Աստուած էլ նրանց օգնութիւն ու պաշտպանութիւն
էր ցոյց տալիս և ազատում թշնամիներից և նեղութիւննե-
րից դատաւորներով:

Ք 21 ՍԱՒՈՒՂ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

1. Երբ Սամուէլ մարգարէն և դատաւորը ծերա-
ցաւ, նրա որդիքն սկսեցին կռաւարել Իսրայէլի եր-
կիրը: Նրանք կաշառներ էին ստանում և անարգա-
րութեամբ դատում: Այս պատճառով դժգոհութիւնը
զօրացաւ և իսրայէլացիները կամեցան թագաւոր ու-
նենալ, ինչպէս իրանց հարեան ազգերը: Նրանք ասա-
ցին Սամուէլին: «Կարգիր մեզ վրայ թագաւոր, թող
նա կռաւարէ և դատէ մեզ արդարութեամբ և պաշտ-
պանէ մեզ մեր թշնամիներից»:

Սամուէլն աղօթեց և յայտնեց Աստուծուն ժո-
ղովրդի ցանկութիւնը: Աստուած ասաց «Կարգիր նը-
րանց վրայ թագաւոր»: Սամուէլն Աստուծու կամ-
քով ընտրեց Բենեամինի ցեղից Կիսի որդի Սաու-
ղին և թագաւոր օծեց:

Սաուղը բարեպաշտ էր իր թագաւորութեան
առաջին տարիներում: Նա յաջողակ պատերազմներ
ունեցաւ և զրացի ազգերը սկսեցին վախենալ նրանից:
Այս յաջողութիւնն ու փառքը մոլորեցրին Սաուղին,
որից յետոյ սկսեց արհամարհել Աստուծու պատուի-
րանները և շարժել նրա բարկութիւնը իր դէմ:

Փղշտացիները պատերազմ յայտնեցին իսրայէլա-
ցիներին: Աստուած արգելեց Սաուղին պատերազմ
ոկսել մինչև Սամուէլի՝ զոհ մատուցտները ըստ սովո-
րութեան՝ պատերազմից առաջ: Սաուղը չսպասեց
մարգարէի գալու և իր ձեռքով զոհեց: Սամուէլ ե-
կաւ և ասաց. «Դու վատ վարուեցար, որ չպահեցիր
Աստուծու պատուէրը: Աստուած յաւիտեան քեզ կը-
թողնէր Իսրայէլի թագաւորութիւնը, բայց այժմ կը-
գտնէ մի ուրիշին և նրան կը կարգէ ժողովրդի իշխան»:

Սաւուղը՝ չնայելով Աստուծու սպառնալիքին, երկրորդ անգամ էլ չկատարեց Նրա կամքը: Սամուէլն իմացաւ այս և շատ տրտմեց: Նա հետեւեալ օրն եկաւ Սաւուղի մօտ և ասաց. «Միտքդ պահիր, հնազանդութիւնը զոհից աւելի է»: Ապա աւելացրեց «Աստուած կըխլէ քեզանից թագաւորութիւնը և կըտայ Նրան, ով քեզանից լաւ է. որովհետեւ դու չընդունեցիր Աստուծոյ խօսքը. Աստուած էլ քեզ չէ ընդունում» Այս օրից սկսած՝ մարգարէն այլևս չտեսաւ Սաւուղին: Բայց նա ցաւում էր և աղօթում նրա համար:

II. Երբ Սամուէլը ծերացաւ, ռիւքեր կառավարեցին Իսրայէլացիներին և ինչպէս: Ո՞վ էր Իսրայէլացիների առաջին թագաւորը: Ի՞նչ էր պատճառը, որ Իսրայէլացիները կամեցան թագաւոր ունենալ: Սկզբում Սաւուղն ինչպէս թագաւոր էր: Ի՞նչ բան շեղեց Սաւուղին ուղիղ ճանապարհից: Ի՞նչ անհնազանդութիւն ցոյց տուեց Սաւուղը դէպի Աստուած և ի՞նչ պատիժ ստացաւ:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ բարեպաշտ Սամուէլի որդիքն իրանց հօր նման առաքիւնի և արդարադատ չեն լինում: Նրանք իրանց հօր ծերութեան ժամանակ կառավարում են երկիրը վատ և այն սէրը, յարգանքն ու վստահութիւնը չեն վայելում: Նրանք կաշառակերութեամբ են պարապում, որ դատաւորի ամենամեծ պակասութիւնն է և արդարութիւնը ոտնատակ տալի: Ահա այսպէս կառավարելուց ժողովրդի մէջ ծագում է դժգոհութիւն, անբաւականութիւն և ընկնում խառնակութիւն: Վերանում է սէրը, միութիւնը արդարութիւնն ու ճշմարտութիւնը, որոնց պատճառով և պատերազմների մէջ միշտ անյաջողութեան են հանդիպում: Նրանք կարծում են թագաւոր ունենալով՝ իրանք էլ կյաղթեն, առանց իրանց սրտերը մաքրելու և Աստուծու օգնութեանը դիմելու: Նրանք ինչ որ թագաւորից սպասում էին, այդ բոլորը կստանային,

եթէ երկնաւոր թագաւորի պատուիրանները պահէին: Նրանք թագաւոր են կամենում ունենալ. Սամուէլը Աստուծու հանութեամբ թագաւոր է կարգում Սաւուղին նրանց վրայ: 2) Սաւուղը սկսում է իր թագաւորութիւնը գեղեցիկ կերպով, բայց սխալ շարունակում: Սկզբում նա մի քանի յաջողութիւններ է ունենում պատերազմների մէջ, որով և մեծ հեղինակութիւն, պատիւ և փառք է ձեռք բերում ժողովրդի մէջ, բայց այդ յաջողութիւնը մոլորութեան մէջ է ձգում երիտասարդ թագաւորին: Նա մեծամտում է, մոռանում է իրան և Աստուծուն անհնազանդ է գտնում: Նա այդ յաջողութիւնները մեծամտութեամբ վերագրում է իր անձնական քաջութեան և ոչ Աստուծու զօրութեան ու օգնութեան: Նա Աստուծու պատուիրաններն արհամարհում է, որի համար զրկւում է Աստուծու շնորհներից և շարժւում է Նրա բարկութիւնը իր դէմ: Նա արտաքին կեղծաւորութեամբ և զոհաբերութեամբ կամենում է Աստուծուն հաճելի լինել, բայց ներքին—սիրտը մազուր և վայելուչ չէ ունենում: Նա չէ հաւատում և չէ լսում Աստուծուն և դառնում է ժողովրդի համար վատ օրինակ: Եւ այսպէս իր անկարգ գնացքով, որ կռապաշտութեան սկիզբը կարելի է համարել, պատժւում է և զրկւում գահից: 3) Տեսնում ենք Սամուէլի դուկելի և սրտացաւ վարմունքը, որ շարունակ յիշեցնում է թագաւորի սխալները և զգուշացնում է նրան, բայց նա չէ լսում: Նա ցաւում է Սաւուղի վրայ, ինչպէս հայրն իր յանցաւոր որդու վրայ և միշտ աղօթում է նրա համար: 4) Սաւուղի օրինակը գեղեցիկ դաս է մեզ համար: Մարդ որքան հարստութեան, մեծութեան, փառքի և պատուի հասնի, այնքան պէտք է իր անձը խոնարհութեան մէջ պահէ: Նա Տիրոջ առաջ աւելի շնորհ կգտնէ: Մեծամիտ մարդը սիրելի չէ Աստուծուն և երբեք յաջողութիւն չի գտնի իր գործերի մէջ:

№ 22 ԴԱԻԹ ԹԱԳԱԻՈՐԸ

1. Երբ Աստուծու հոգին հեռացաւ Սաւուղից, Սամուէլն Աստուծու հրամանով գնաց Բեթղեհէմ քաղա-

քը և այնտեղ հանդիսաւոր կերպով զոհ բերեց Աստուծուն: Ապա մտաւ Հեսսէի տունը և նրա փոքր որդուն — Դաւթին հօր և եղբայրների ներկայութեամբ օծեց իւղով: Այդ օրից Աստուծու հոգին իջաւ Դաւթի վրայ: Աստուած յայտնեց Սամուէլին, որ Դաւիթը կրկին Սաւուղի յաջորդը:

Այս միջոցին մի դէպք պատահեց, որ Դաւթին առաջին մարդը դարձրեց ամբողջ թագաւորութեան մէջ և առիթ տուեց նրան գովաբանելու:

Մի անգամ իսրայէլացիները պատերազմ ունէին փղշտացիների հետ: Թշնամու բանակից դուրս եկաւ սաստիկ զրահաւորուած մի հսկայ՝ Գողիաթ անունով և դուրս կանչեց իսրայէլացիներից մէկին իր հետ մենամարտելու համար: Նա ծիծաղում էր ու նախատում Իսրայէլի Աստուծու անունը: Ո՛չ ոք չհամարձակուեց դուրս գալ նրա դէմ: Այն ժամանակ Դաւիթը, որ գտնուում էր զօրքի բանակում, յոյսն Աստուծու վրայ դրած՝ դուրս գնաց թշնամու դէմ և պարսի քարի մի յաջողակ հարուածով ճակատին՝ սպանեց նրան և սրով կտրեց նրա գլուխը: Այս յաղթութեան համար Դաւիթը դարձաւ զօրքի հազարապետ և եղաւ Սաւուղի փեսայ:

Սաւուղը սկսեց շուտով նախանձել Դաւթի փառքին և ատել նրան: Այնինչ Սաւուղի որդի Յոֆու-թանը սրտանց սիրեց Դաւթին: Նա Դաւթի մտերիմ բարեկամն էր: Դաւթն ոչինչ չարիք չէր ցանկանում Սաւուղին և պաշտպանում ու յարգում էր նրան՝ ինչպէս Աստուծու օծեալի: Նա մեծահոգութեամբ էր վարւում նրա հետ:

Երբ Սաւուղը և նրա մեծ որդիքը սպանուեցան

փղշտացիների դէմ մղած պատերազմում, ժողովրդի ծերերը ճանաչեցին Դաւթին թագաւոր և հանդիսաւոր կերպով օծեցին նրան:

Դաւիթը հպատակեցրեց հարեան ազգերին, ընդարձակեց իր թագաւորութիւնը և դարձրեց զօրեղ: Նա մեծ հոգ տարաւ իր հպատակների բարօրութեան մասին: Շրջապատեց իրեն լաւ և ազնիւ մարդկերանցով: Նա երեսադէմը իր թագաւորութեան մայրաքաղաք դարձրեց և աւելի ևս ամրացրեց: Շինեց հոյակապ պալատ և Մովսիսի վկայութեան խորանի փոխարէն շինեց նոր, գեղեցիկ և թանկագին խորան, ուր հանդիսաւոր կերպով տեղափոխեց ուխտի տապաւնակը: Դաւիթը իր այս փառաւորութեան մէջ պատահեց մի մեծ նեղութեան: Նրա որդի Աբիսողոմն ապստամբուեց և կամեցաւ հօրից խլել գահը, բայց պատժուեց՝ սպանուելով պատերազմի դաշտում:

II. Աստուած ինչ ասաց Սամուէլին Սաւուղի յաջորդի մասին: Սամուէլն ուր գնաց և ինչպէս ընտրեց Դաւթին. Դաւիթն ինչ քաջութիւններ արեց: Սաւուղի նախանձն ինչո՞ւ շարժուեց և ինչ էր կամենում անել: Ո՞վ էր դաւթի մտերիմ բարեկամը: Դաւիթն ինչ մեծահոգութիւն բանեցրեց: Դաւիթը ո՞ր քաղաքը մայրաքաղաք դարձրեց և ինչ բան տեղափոխեց այնտեղ: Դաւիթն ինչպէս էր կառավարում երկիրը: Ինչ բան պատահեց Դաւթի ընտանիքում, որ վշտացրեց նրան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Աստուծու հոգին — շնորհքը Սաւուղից վերանում է և ուրախութիւն, մտքի հանգստութիւն ու խղճի անդորրութիւն հեռանում են նրանից. իսկ դրանց փոխարէն բուն են դնում նրա մէջ չար ոգի, երկիւղ, տկարութիւն և հոգեկան անհանգստութիւն: Նա սարսափում է, երբ յիշում է, որ Աս-

տուժուն բարկացրել է իր վարմունքով, ուստի և նրա ողորմութիւնը, շնորհքը և օգնութիւնն այլևս չէ կարող վայելել: 2) Տեսնում ենք, որ մի քնար ածող հովիւ, Դաւիթ անուանով, որ խոնարհ, իմաստուն և քաջ երիտասարդ էր, ընտրւում է Սաւուղի տեղ թագաւոր Աստուծու հրամանով, որովհետեւ Աստուած սրտին է նայում և այնպէս ընտրութիւն անում և ոչ թէ հասակին, գեղեցկութեան, հարստութեան, շորերին և պաշտօնին: 3) Մենք տեսնում ենք Դաւիթի մէջ հայրենասիրական բուռն զգացմունք. նա միայն վշտացած՝ զգում էր այն անպատուութիւնը, նախատինքը, որ իւր հայրենակիցները կրում էին: Եւ վրդովւում ու զայրանում էր, որ մի հեթանոս հսկայ Գողիաթ—նախատում էր ճշմարիտ Աստուծու ժողովրդին և ծաղրում: Դաւիթը չէ կարողանում տանել այդ և Աստուծու օգնութեամբ սպանում է նրան: Աստուծու զօրութիւնը տկարների յաջողութեամբ աւելի է երևում: Դաւիթ պատուին գովեստները անհանգստացնում են Սաւուղին: Ծաղրում նրա սրտի մէջ նախանձ, ընկնում է կասկածանքների մէջ, սկսում է ատել և մինչև անգամ մարդասպանութեան փորձեր անել: 5) Սաւուղի որդի Յոֆնաթանը որ մի խելօք բարեպաշտ անձն էր և ազնիւ սիրտ ունէր, սրտանց սիրում է Դաւիթին, տեսնելով նրա մէջ արժանաւորութիւն, քաջութիւն, բարեպաշտութիւն և հաւատարմութիւն զէպի ժողովուրդը և թագաւորը՝ առանց ուշք դարձնելու նրա ծագման վրայ: 7) Մենք տեսնում ենք և հիանում Դաւիթի մեծահոգութեան վրայ: Սաւուղը նրան ատում է, հալածում է տանից, տեղից և կնոջից հեռացնում: Քաղցած, ծարաւ, նեղութեան մէջ անպատենքում թափառել է տալի և մեծ զօրքով յետևից ընկած կամենում է սպանել նրան, սակայն Դաւիթը մի այսպիսի թշնամու հետ մեծահոգութեամբ է վարւում: Երկու անգամ Սաւուղը քնած ժամանակ ընկնում է Դաւիթի ձեռքը և վերջինս ձեռք է առնում նրա գեղարդը, որով կարող էր սպանել, վրէժխնդիր լինել և իր կրած բոլոր նեղութիւններին միանգամից վերջ տալ: Բացի այդ, հարստութիւն, հանգստութիւն, փառք, պահ և պատիւ մի զարկով կարող

էր ձեռք բերել, բայց Դաւիթը այդ չէ անում: Սաւուղը լաց է լինում Դաւիթի մեծահոգութեան առաջ: 7) Դաւիթը թագաւոր դառնալուց յետոյ՝ յաղթում իր բոլոր թշնամիներին և երկիրը խաղաղացնում: Երկրի մէջ խաղաղութիւն և արդարութիւն տիրելով, ժողովուրդը հարստանում է, բաղդաւոր է դառնում և Աստուծու տուած բարիքները վայելում: Դաւիթի նշանակած արդարասէր, ճշմարտասէր, ազնիւ, շիտակ և բարի խորհրդականների շնորհիւ վերականգնում է երկրի մէջ արդարագատութիւնը և պակասում են վէճերն ու անբաւականութիւնները: 8) Տեսնում ենք, որ Դաւիթի մեծ որդին՝ Յրիսողոմը Ապերախտ և անհնազանդ է գտնւում իւր ծնողի առաջ: Նա փառասիրութեան համար կամենում է հօրը սպանել և նրա տեղ թագաւոր դառնալ, բայց չարաչար պատժւում է՝ կախուելով անզգուշաբար ծառից՝ փախչելու ժամանակ: Նրա տգեղ վարմունքը մի տեսակ զգուշութիւն և խրատ պետք է լինի ամեն մի որդու համար: Նկատուած է, որ հնազանդութեան յանցանքը ըսկսւում է փոքրով և վերջանում է զարհուրելի կերպով: Երկրի մէջ պէտք է երեսին ասել, բայց յանցաւորին պէտք է սիրել, խրատել և ոչ ատել: Մենք ամենքս յանցաւոր ենք Աստուծու առաջ, բայց նա դարձեալ մեզ սիրում է:

№ 23. ՍՈՂՈՄՈՆ ԹՅԳՍԻՈՐԸ

I. Դաւիթը դեռ իր կենդանութեան ժամանակ հանդիսաւոր կերպով թագաւոր օժեց իր որդի Սողոմոնին: Սողոմոնը աղօթեց և խնդրեց Աստուծուց խնւալի միտք եւ իմաստութիւն, որ կարողանայ լաւ կառավարել երկիրը և արդարութեամբ դատել ժողովրդին և ճանաչել բարին ու չարը: Աստուած տուեց նրան խելացի միտք և իմաստութիւն, այլև փառք և հարստութիւն: Սողոմոնն իր իմաստութիւնը ցոյց տուեց շուտով, երբ գահ բարձրացաւ:

Նրա մօտ դատաստանի եկան երկու կին, մի կենդանի երեխայով: Նրանցից մինն ասում էր. «Այս կինը գիշերը քնեց և անսպասելի կերպով խեղդեց իր երեխային, յետոյ իր մեռած երեխային դրեց ինձ մօտ, իսկ իմ կենդանի երեխային վերցրեց իր համար: Միւս կինը, որ բռնած ունէր կենդանի երեխային, ասաց. «Ո՛հ, այս կենդանին իմ որդին է, իսկ մեռածը նրանն է»: Սողոմոնը հրամայեց կիսել կենդանի երեխային և տալ մի կէսը մէկին, միւս կէսը՝ միւսին: Այս հրամանից յետոյ կանանցից մէկը բարձրաձայն գոչեց և ասաց. «Ո՛հ, կենդանի երեխային տուէ՛ք նրան»: Այն ինչ միւսն ասում էր. «Կիսէ՛ք, ոչ ինձ լինի և ոչ նրան»: Սողոմոնն իմացաւ, որ իսկական մայրը նա է, որի սիրտը ցաւում է և հրամայեց տալ երեխան նրան:

Երուսաղէմում Մօրիա սարի վրայ Սողոմոնը շինեց մի մեծ և հիանալի տաճար՝ վկայութեան խորանի նման: Այս տաճարի մէջ տեղափոխեց ուխտի տապանակը Դաւթի շինած խորանից և դրեց տաճարի Սրբութիւն Սրբոց կոչուած մասում: Երբ քահանաները ներս բերին տաճար՝ ուխտի տապանակը, Աստուծու փառքը իջաւ և ամպի նման լցրեց նրան, իսկ պատրաստուած զոհն էլ ընդունուեց:

Ժողովուրդն երկար ժամանակ բաղդաւոր, ուրախ և հանգիստ ապրում էր Սողոմոնի իմաստուն կառավարութեամբ:

Սողոմոնի իմաստութեան և հարստութեան համբաւը տարածուեց բոլոր շրջակայ երկրներում: Աշխարհի բոլոր կողմերից գալիս էին լսելու նրա իմաստութիւնը:

Այս ծայրայեղ և երկարատե երջանկութիւնը փչացրին Սողոմոնի մաքուր բնաւորութիւնը: Նա ընկաւ փառամոլութեան և կորստաբեր զեղխութեան մէջ, վատնեց իր բոլոր հարստութիւնը և ծանր հարկերով սկսեց ճնշել ժողովրդին: Այնուհետեւ նա արհամարհեց Աստուծու օրէնքները, ամուսնացաւ կռապաշտ կանանց հետ, շինեց նրանց համար կռատուններ և ինքն էլ հետզհետէ ընկաւ կռապաշտութեան մէջ ու սկսեց ծառայել կռոքերին:

Սողոմոնը կորցրեց իր երջանկութիւնը: Հարեան ազգերը սկսեցին յարձակուել նրա վրայ: Տէրութեան մէջ օրէցօր աւելացան ներքին անբաւականութիւններն ու խռովութիւնները: Հարկերի ծանրութեան տակ ժողովուրդը բողբոլում էր և ապստամբում նրա դէմ:

Վերջապէս այս ձախորդութիւնները և ներքին խռովութիւնները ուշքի բերին Սողոմոնին: Նա խոստովանեց իր սխալը և դառն փորձերից յետոյ բացականչեց. «Փառքի և մեծութեան մէջ չէ մարդու երջանկութիւնը, այլ խղճմտանքի մաքրութեան»:

II. Ո՞վ թագաւորեց Դաւթից յետոյ: Սողոմոնն ինչ խնդրեց Աստուծուց և Աստուած ի՞նչ տուեց նրան: Ի՞նչպիսի թագաւոր էր Սողոմոնը և ի՞նչից է երևում նրա իմաստուն լինելը: Սողոմոնն ի՞նչ սարի վրայ շինեց տաճարը և ի՞նչ տեղափոխուեց ուխտի տապանակը: Ի՞նչ էր պատճառը, որ Սողոմոնը կորցրեց իր երջանկութիւնը և ի՞նչ գործեր կատարեց նա Աստուծու օրէնքների հակառակ: Ի՞նչ տըրտնջաց ժողովուրդը Սողոմոնի դէմ: Ի՞նչ բաներ ուշքի բերին Սողոմոնին և ի՞նչ խոստովանեց:

III. Այս պատմութիւնից մենք շատ բան ենք սովորում. 1) Դաւթից յետոյ թագաւոր է դառնում նրա երիտասարդ որդին—Սողոմոնը. Սա իրան տկար է համարում

իր հօր բարի օրինակին հետեւելու և կառավարելու այդպիսի մի բազմաթիւ ժողովուրդ: Նա կարիք է զգում օգնութեան և այն էլ Աստուծու օգնութեան. ուստի դիմում է նրան խնդրելով իր աղօթքի մէջ, որ տայ իրան մաքուր սիրտ և պարզ միտք—իմաստութիւն, դատելու ժողովրդին արդարութեամբ և զանազանելու բարին ու չարը: 2) Աստուած լսում է Սողոմոնի խնդրքը և յայտնում, թէ որովհետեւ դու չխնդրեցիր ոչ փառք, ոչ հարստութիւն, ոչ երկար կեանք և ոչ քո թշնամիներիդ պատիւ—կորուստ, ուրեմն կտամ քեզ այն, ինչ որ խնդրեցիր և կտամ այն էլ, ինչ որ չխնդրեցիր, այն է՝ փառք և հարստութիւն: Իսկ եթէ դու կպահես Աստուծու օրէնքները, ինչպէս քո հայրը, ես կերկարացնեմ և քո օրերը: Սողոմոնի այս խնդրից երևում է, որ նա անշահասէր, բարեպաշտ, հնազանդ է, դրա համար էլ նա բարձր է գնահատում երկնային բարիքներ խնդրել, քան թէ հարստութիւն, պատիւ և երկար կեանք: Նրա համար էլ Աստուած Սողոմոնին հարստացրեց երկնաւոր և երկրաւոր բարիքներով: Նրա ամենամեծ բարիքը դէպի Աստուած հնազանդութիւնը—երկիւղ Տեառն էր, որով նա սկսեց սկզբում գեղեցիկ կերպով կառավարել երկիրը: Ժողովուրդը խաղաղութեան մէջ է լինում և երջանիկ օրեր անցկացնում: 4) Երևում է Սողոմոնի իմաստութիւնը դատաւորութեան ժամանակ: Նա լսելով երկու կողմերի բացատրութիւնը, սկզբում ոչինչ հետեւանքի չէ հասնում: Բայց յետոյ խորասուզուելով հոգեպէս՝ իմանում է, որ իսկական մօր սիրտը աւելի կցաւի, քան թէ խորթ, եթէ երեխային մի վտանգ պատահի: Նա հրամայում է կէս անել երեխային և տալ երկու մայրերին: Իսկական մօր սիրտը ցաւում է և Սողոմոնը գտնում է հարազատ մօրը: Նա մէկի մէջ տեսնում է մայրական գութ, սէր, վիւսի մէջ անտարբերութիւն: Ահա Սողոմոնի իմաստութեան և մարդաճանաչութեան մի օրինակ: 5) Սողոմոնը կատարելով իր հօր—Դաւթի սրտի ցանկութիւնը՝ Աստուծու համար փառաւոր մի տուն է շինում, ուր և աղօթում է: Նրա աղօթքը իր սրտի հայելին է: Նրա մէջ երևում է հեզութիւն,

որ իրան Աստուծու ծառայ է անուանում և այնպէս էլ զգում: Երևում է իմաստութիւն, որ գիտէ Աստուծու մեծութիւնը, թէ երկինք և երկիրն էլ նրան պարունակելու համար բաւական չեն աւելի ևս այն տունը: Նա գիտէ, որ Աստուած ոչ թէ միայն իսրայէլացիների համար է այլ և բոլոր ազգերի: Երևում է բարեպաշտութիւն, որ համոզուած է չնայելով իր զօրութեանը և իմաստութեանը, թէ օրհնութիւնն ու օգնութիւնը վերեւից է գալիս—Ամենակարող Աստուծուց, Նրա համար էլ դիմում է և հաւատացած է, որ կըլլէ: Երևում է նրա սէրը դէպի մարդիկ—ժողովուրդը, որ խնդրում է Աստուծուն իր ժողովրդի աղօթքը՝ լսել ամեն հանգամանքներում, մանաւանդ երբ նա մեղանշում է: Եւ յորդորում է Աստուծու երկեւղն ունենալ միշտ սրտի մէջ որպէսզի երջանիկ ապրի: Նրա սէրը դէպի բոլոր մարդիկ և ազգերը երևում է նրանից, որ խնդրում է իր կառուցած տաճարի մէջ լսել և օտարականների աղօթքը և հաւատացած է, որ բոլոր ազգերը կխոստովանեն, թէ ճշմարիտ Աստուածը Նա է: Սրանից կարելի է հետեւցնել, որովմէ մէջ կայ Աստուծու երկիւղ, նա իր կեանքն իմաստութեամբ կղեկավարէ, նրա գործերը յաջողութեամբ կպսակուին: Նա միշտ ուղիղ կդատէ թէ իրան և թէ գերիշների և սրանով դիւրութեամբ կհասնի երկրաւոր բարիքների և Աստուծու օրհնութեանը: 7) Մենք տեսնում ենք, որ յետոյ Սողոմոնը փոխվում է, նա հեռանում է Աստուծուց: Եւ որքան նրա թագաւորութեան սկիզբը և շարունակութիւնը փառաւոր էին, այնքան էլ վերջը—տխուր: Ուրախ սկզբնաւորութեանը, փառաւոր շարունակութեանը հետեւց տխուր վախճան: Սողոմոնի փորձութիւնը աւելի մեծ էր՝ Փառքը, պատիւը, և վայելչութիւնները հետզհետէ այնպէս զրաւում են նրա սիրտը, որ նրանց գերադասում է Աստուծուց: Նա ազգերի գովասանքները և շողջոռութիւնները բարձր դասեց Աստուծու փառաբանութիւնից և իր յոյսը դրեց հարստութեան, իմաստութեան և զօրութեան վրայ: Դարձաւ ունայնասէր և հպարտ: Սողոմոնը մոռացաւ Նրան, որից նա ամեն բան ստացել էր և կարծում էր, թէ այդ բոլորն իր զօրութեամբ

և իմաստութեամբ էր ձեռք բերել: Նրա սիրտը, որ սկզբում Աստուծուն էր յանձնել, հակուեց դեպի ոսկին, իշխանութիւնն ու փառքը: զրանք դարձան նրա պաշտելին—կռուքը, Նա պաշտեց և տեսանելի կռուքեր: Նա ծերացաւ, թուլացաւ և հեթանոս կանայք փոխեցին նրա սիրտը: Իմաստուն Սողոմոնն այնպէս ընկաւ, որ հաճելի լինելու համար այս կանանցը՝ սկսեց կռատունսնիր շինել Երուսաղէմում, ուր ինքն էլ յաճախում էր: Նա կամենում էր ուրիշ թագաւորների կանանցից՝ իրը գերադասել և սրանով ցոյց տալ իր հարստութիւնը: Եւ խնամութիւններ հաստատելով նրանց հետ՝ իր իշխանութիւնը ընդարձակել ու զօրացնել: Այս փառաւորութիւնը և փառասիրութիւնը գցեց նրան անդունդի մէջ: Աւելանում են ծախքերը, հետեապէս և ժողովրդից ստանալիք հարկերը: Բարձրանում են անբաւարարութիւններ, տրտունջներ և խռովութիւններ, որովհետեւ նա սկսում է ճնշել, նեղացնել իր հպատակներին: Եթէ մի կէտ կայ Սողոմոնի արարքը մեղմացնելու, այդ նրա ծերութիւնը կարելի է համարել, որ յաճախակի մարդու մարմինը և հոգին թուլանում է, մանաւանդ մի այսպիսի կեանք վարողին: 8) Սողոմոնի կեանքից մենք կարող ենք շատ խրատներ առնել: Նրա կեանքը սկսուեց ուրախ, շարունակուեց փառաւոր և վերջացաւ տխուր: Մենք էլ կանգնած ենք մեր կեանքի սկզբնաւորութեան վրայ, որին հետևում է շարունակութիւնը և վախճանը: Միևնոյն փորձութիւնները, մանաւանդ այս անցաւոր աշխարհի զուարճութիւնները, մեզ էլ կարող են սպանել և փչացնել: Սրա համար միշտ պէտք է զգոյշ լինինք, հսկենք և աղօթենք, որ փորձութեան մէջ չընկնենք և եթէ ընկել ենք, աշխատենք, որ բարի վախճան ունենայ:

№ 24. ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ. ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

I. Սողոմոնի մահից յետոյ նրա որդի Ռոբովամը գնաց Սիւքէմ քաղաքը, ուր հաւաքուել էր բոլոր ժո-

ղովուրդը, որ ըստ սովորութեան հաւատարմութեան երդում տայ: Այստեղ հաւաքուել էին զժողոնները Յերոբոամի առաջնորդութեամբ: Սրանք ասացին Ռոբովամին. «Քո հայրը ծանր լուծ դրեց մեր վրայ, հարկերն օրէցօր աւելացրեց և կեղեքեց մեզ: Եթէ դու կըթեթեացնես այդ լուծը, մենք հաւատարմութեամբ կըծառայենք քեզ»:

Ռոբովամը փոխանակ ժողովրդի տրտունջները լսելու՝ իր թեթեամիտ բարեկամների խորհրդով պատասխանեց. «Իմ հայրը ծանր լուծ դրեց ձեր վրայ, ես աւելի ևս պէտք է ծանրացնեմ»: Իսրայէլացիները լսելով Ռոբովամի այս պատասխանը՝ զժողոն հեռացան:

Սրանից յետոյ երկու ցեղերը—Յուդայի և Բենիամինի, ճանաչեցին Ռոբովամին թագաւոր, իսկ տասը ցեղերն ընտրեցին թագաւոր Յերոբոամին: Այսպէս թագաւորութիւնը բաժանուեց երկուսի՝ Յուդայի և Իսրայէլի: Առաջինի մայրաքաղաքն Երուսաղէմն էր, իսկ երկրորդինը՝ Սիւքէմ՝ յետոյ Սամարիա:

Յուդայի և Իսրայէլի թագաւորութիւնների հպատակները չնայելով քաղաքականապէս բաժանման, շատ յատկութիւններ ունէին, որոնք երկուսի համար ևս ընդհանուր էին: Նրանք խօսում էին մի լեզուով և պաշտում միևնոյն Աստուծուն:

Այս բանը դուր չէր գալի Յերոբոամին. նա մըտածում էր, որ եթէ իր հպատակները յաճախ գնան Երուսաղէմ, կարող են միանալ Յուդայի թագաւորութեան հետ, իսկ իրանից սառչիլ: Այս պատճառով նա ժողովրդին այդ ազգային սովորութիւններից յետ պահելու համար՝ երկու ոսկէ հորթ ձուլել տուեց և հրամայեց պաշտել նրանց: Նա ամեն ցանկացողի թոյլա-

տրում էր քահանայի պաշտօն վարել և զոհ մատուցանել:

Սկսուեցան ներքին խռովութիւններ, երկպառակութիւններ, ապստամբութիւններ և պատերազմներ Յուդայի ու Իսրայէլի թագաւորների մէջ, իսկ ժողովրդի մէջ շատացան անիրաւութիւնը, կռապաշտութիւնը: Նրանք մոռացան ճշմարիտ Աստուծուն և այս պատճառով էլ Աստուած վերջ դրեց այս երկու թագաւորութիւններին:

Ասորոց Սաղմանասար թագաւորը 722 թ. Քրիստ. ծննդից առաջ՝ կործանեց Իսրայէլի թագաւորութիւնը և բնակիչների մեծ մասը գերի տարաւ: Իսկ երկիրը թափուր չթողնելու համար՝ նա Բաբելոնի և Ասորիքի բնակիչներից շատերին տեղաւորեց գերի տարած Իսրայէլացիների տեղերում: Սրանք խառնուելով մնացած Իսրայէլացիների հետ կազմեցին մի առանձին ցեղ, որ կոչուեց սամարացիք:

Իսրայէլի թագաւորութիւնը գոյութիւն ունեցաւ 257 տարի, որի ժամանակ 19 թագաւորներ եղան:

II. Սողոմոնի մահից յետոյ ինչ խռովութիւն պատահեց ժողովուրդի մէջ: Ո՞վ էր զժգոհների պարագլուխը: Ի՞նչ պատասխանեց Ռովբամը և ի՞նչ փոփոխութիւններ յառաջացան: Քանի՞ ցեղեր հաւատարիմ մնացին Սողոմոնի որդուն և որոնք հեռացան: Ի՞նչպէս էին անուանուում այն երկու թագաւորութիւններն և որոնք էին նրանց գլխաւոր քաղաքները: Բաժանումից յետոյ ինչ ազգային յատկութիւններ ունէին Իսրայէլացիները, որոնց միջոցով սերտ կապ և հաղորդակցութիւններ էին պահում իրար հետ: Հաճելի էր արդեօք այս բանը Յորդովամին և ինչ միջոցներ ձեռք առաւ այդ կապը քանդելու համար: Դրանից յետոյ ինչ խռովութիւններ և երկպառակութիւններ տեղի ունեցան երկու թագաւորութիւնների մէջ և ինչպիսի վերջացան: Ի՞նչքան ժամանակ տևեց Իսրայէլեան թագաւորութիւնը և որքան թագաւորներ եղան:

III. Այս Պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Սողոմոնի տէրութիւնը բաժանուում է: Դրա պատճառը Սողոմոնի անկարգ գործերն ու ծախքերն էին, որոնց պատճառով աղքատացել, սնանկացել էր ժողովուրդն և առաջ բերել զժգոհութիւններ, իսկ նրա որդուց էլ լաւ բան չէին սպասում Պալատի անհաշիւ ծախքերը—կանայք, ծառաներ, աղախիներ, մշտական զօրք—չափից դուրս մեծ ծախքեր էին պահանջում և ժողովուրդն ինքն էր այդ ծախքերը լրացնում: Նա էր բոլոր շինութիւնների ծախքերը հոգում—վճարում և ձրի աշխատում. ահա թէ աղքատութիւնը և զժգոհութիւնը ինչ բանից յառաջացան: 2) Մենք տեսնում ենք, որ ժողովուրդը իր նեղութիւնը յայտնում է փորձառու ծերերի բերանով երիտասարդ թագաւորին և խնդրում է թեթեւցնել իրանց վիճակը: Սակայն Ռոբովամը իրան շրջապատող երիտասարդների խորհրդին հետևելով՝ ականջ չէ դնում ժողովրդի արդար ձայնին՝ բողոքին և աւելի նեղում ու սաստկացնում է: Այդ շրջապատող անփորձ երիտասարդները—խորհրդականները—թագաւորի մանկական ընկերներն էին: Նրանք մեծացել էին շոգայութեան մէջ և խեղճ ու կարիք ասուած բանը չգիտէին: Նրանք կարծում էին, որ ժողովուրդը հնազանդութեան մէջ պահելու համար հարկաւոր է միմիայն երկիրը: Այս պատճառով խորհուրդ էին տալիս խիստ վերաբերուել և ոչ մի զիջողութիւն չանել: Ռոբովամը չմտածեց լուրջ կերպով իր արածների հետևանքների մասին: Նա անգործ և մեծամիտ էր, ինչպէս իր ընկերները և կարծում էր, որ ժողովուրդը իր համար է միայն ապրում երկրիս վրայ, որպէսզի ինքը հարստութիւն, փառք և շքեղութիւն վայելէ: Բայց որ թագաւորը հայր է և պարտաւոր է մտածել ու աշխատել, որ ժողովուրդը բաղաւոր լինի, որ ժողովրդի արդար խնդիրները պէտք է լսել ու կատարել, այս տեսակ մտքերը շատ հեռու էին Ռոբովամից: Նրա խիստ պատասխանը վատ հետևանքի է հասցնում—թագաւորութիւնը բաժանուում է: 3) Ժողովուրդը, թէև քաղաքականապէս բաժանուում է, բայց կրօնով դարձեալ մի է լինում: Յիւրբոլամը երկիրը կրելով, որ տօներին ժողովուրդն երրուսպէմ գնալով և զոհ մատուցանելով՝ մի գուցէ

նրա սիրտն էլ Յուդայի թագաւորութեանը յարի, ոսկէ հորթեր է շինել տալիս և հրամայում նրանց պաշտօն մատուցանել: Բացի այդ՝ կռատուններ է շինել տալիս, զոհաբերութիւններ, քուրմեր նշանակում հասարակ դասից, տօներ որոշում և հրամայում պաշտօն մատուցանել, ինչպէս Նրոսադէմուսն էր: 4) Բաժանման և կռապաշտութեան մի ուրիշ հետեանքն էլ այն եղաւ, որ շարունակ ներքին խռովութիւններ, անկարգութիւններ և պատերազմներ են առաջ գալիս, որոնց պատճառով թուլանում են և օտար թագաւորները յարձակելով յաղթում են երկուսին էլ, տիրում երկրին և տաճարի սրբազան անօթների և պալատի հարստութիւնների մեծագոյն մասը յափշտակում: Այսպէս բաժանման հետեանքը միշտ լինում է թուլութիւն, տկարութիւն, երկչոտութիւն, և նիւթական կորուստ: Միութիւնը՝ ոյժ, զօրութիւն է, իսկ բաժանումը, անբարոյականութիւնը և վրէժը տկարութիւն ու թուլութիւն: Եւ սրբութիւնը բարձրացնում է ազգին, իսկ մեղքը ստորացնում, նուազեցնում է: Յայտնի է որ անհամաձայնութիւնը մի ազգի մէջ այն ժամանակ է ծնում, երբ նրա կրօնական ղեացումը սառում է, երբ նա հեռանում է Աստուծուց և նրա պատուիրաններից: Մի ժողովուրդ, որ չէ սիրում Աստուծուն, հեռեապէս և իր մերձաւորին—եղբօրը չէ կարող սիրել: Այդ տեղից բղխում է Ռոբովամի վարմունքը և Յերոբովամի ամօթալի և գայթակցուցիչ օրինակը: Այդ տեղից էլ սկիզբն են առնում Յուդայի և Իսրայէլի տան մէջ ներքին աւերիչ պատերազմները: Արդարութիւնը որ երբեմն իսրայէլացիներին և նրանց տիրողներին բարձրացնում էր, այժմ նրանց յանցանքը ստորացնում է ու ապականում, որը հետզհետէ աւելի մեծ ծաւալ ստանալով կործանում է Իսրայէլի թագաւորութիւնը:

№ 25. ՅՈՒԴԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

I. Սողոմոնի որդի Ռոբովամից սկսած՝ Յուդայի երկիրն երբեմն ունենում էր բարեպաշտ թագաւոր-

ներ, որոնք վերականգնում էին ճշմարիտ Աստուածպաշտութիւնը, կործանում էին կռատունները և ամեն կերպ յորդորում ժողովրդին դառնալ զէպի ճշմարիտ Աստուած: Բայց ժողովրդի այս դարձը հաստատ և երկարատե չէր լինում: Նրանք արտաքին ձեռով զոհ մատուցանելով Սողոմոնի տաճարում, շաբաթ օրը և ամսամուտը տօնելով՝ կարծում էին, թէ կատարում են Մովսիսի բոլոր օրէնքները: Ոչ ոքի մտքից չէր անցնում ուղղել սիրտը, մաքրել զգացմունքը, ազնիւ և ճշմարիտ լինել և փոխախարձաբար սիրել միմեանց: Ահա այս էր պատճառը, որ քանի բարեպաշտ թագաւորները կենդանի էին, իսրայէլացիները ճշմարիտ Աստուծուն էին պաշտում, իսկ հէնց որ նրանք մեռնում էին, կրկին դառնում էին կռապաշտ: Եւ իզուր էին անցնում մարգարէների զգուշացնելը, յորդորները, խրատները—դառնալ զէպի ճշմարիտ Աստուած. նրանք հալածում, սպանում և սպանում էին նրանց:

Եւ այսպէս ամբարշտութիւնը, կռապաշտութիւնը, չարութիւնը և բարոյական անկումն աւելի ու աւելի տարածուելով ժողովրդի մէջ՝ պատճառ են դառնում Յուդայի թագաւորութեան վերջանալուն:

Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը 558 տարի Քրիստոսի ծննդից առաջ նուաճեց Յուդայի թագաւորութիւնը, այրեց Սողոմոնի տաճարը, կործանեց Նրոսադէմը և երկրի բնակիչներին գերի տարաւ:

Յուդայի թագաւորութիւնը 390 տարի գոյութիւն ունեցաւ: Այս ժամանակամիջոցում իշխեցին 17 թագաւորներ: Նրանք բոլորն էլ Դաւթի ցեղից էին:

II. Ի՞նչպէս էին Յուդայի թագաւորները գէպի իրանց հաւատքը: Ի՞նչպէս էր կատարուում Աստուածապաշտութիւնը: Ո՞վքեր էին քարոզում և յորդորում ժողովրդին, թագաւորին, որ հաստատ ֆառն հաւատին. Ի՞նչը պատճառ եղաւ Յուդայի թագաւորութեան վերջանալուն. ե՞րբ և ո՞վ նուաճեց Յուդայի թագաւորութիւնը և ի՞նչ փաստներ տուեց: Ո՞րքան տարի տևեց այդ թագաւորութիւնը և քանի՞ թագաւորներ եղան Դաւթի ցեղից:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Թագաւորութեան բաժանումից յետոյ Յուդայի թագաւորութեան բնակիչները, թէև յաճախակի հեռանում են Աստուծուց և ընկնում կռապաշտութեան մէջ, սկսած Սողոմոնի որդի Ռորովամից, բայց և այնպէս համեմատելով նրանց Իսրայէլեան թագաւորութեան բնակիչների և թագաւորների հետ, աւելի բարեպաշտ են լինում: Այս երկրում թագաւորութիւնը ժառանգական է լինում և բոլոր թագաւորները լինում են Դաւթի ցեղից: 16 թագաւորներից տասը լինում են անարժան և թոյլ, որոնք մոռանալով Աստուծուն, առիթ էին տալի ժողովրդին և թուլանալու իր հաւատքի մէջ և հակուելու գէպի կռապաշտութիւնը: Իսկ երբ սրանց յաջորդում էին բարեպաշտ թագաւորներ, նորից ժողովրդին դարձնում էին գէպի ճշմարիտ հաւատը, կանգնեցնում էին ուղիղ ճանապարհի վրայ և հաստատում հաւատքի մէջ: Այս է լինում գլխաւոր պահանջներից մէկը, որ Յուդայի թագաւորութիւնը աւելի երկարատև է լինում: Բացի այդ, այս երկրում էին Իսրայէլացոց սրբութիւնները, Աստուծու տաճարը, քահանայք, ղեռացիք, որոնք յիշեցնում էին ժողովրդին հայրենի օրէնքները, Աստուծու պատուիրանները: Նկատուած է, որ ժողովուրդը, երբ ունենում էր Աստուծու երկրւոյն, միշտ բախտաւոր էր և ունէր յաջողութիւն, փառք և յաղթութիւն թշնամիների դէմ, իսկ երբ հեռանում էր նրանից և ձեռապաշտութեան մէջ ընկնում, զրկւում էր Աստուծու սիրուց և լացը, ողբն ու թշուառութիւնն էին լինում նրանց՝ թէ թագաւորի և թէ ժողովրդի բաժինը: Այդ ժամանակ ժողովրդի հաւատը և Աստուածապաշտութիւնը լի-

նում է միմիայն արտաքուստ: Նրանք զոհեր էին մատուցանում Սողոմոնի տաճարում, շաբաթ և ամսամուտ տօնում, պահք պահում և այս ծէսերը կատարելով՝ կարծում էին, թէ Աստուծու բոլոր օրէնքները կատարում են և արդար են: Բայց նրանց սրտերը հեռու էին Աստուծուց: Ոչ ոք չէր մտածում իր սիրտն ուղղել, զգացմունքը մաքրել, աղնուամիտ, շիտակ և ճշմարիտ լինել և փոխադարձաբար միմեանց սիրել ու օգնել: Եւ այսպէս ամբարշտութիւնն աւելի ու աւելի տարածուելով ժողովրդի բոլոր խաւերում՝ հետզհետէ թշուառացնում է նրան և պատճառ դառնում Յուդայի թագաւորութեան կործանման: 2) Աստուած թողնում է Իսրայէլացիներին կրելու այդ պատիժը: Եւ այսպէս վարուելու պատճառն այն էր, որ նա տեսնելով՝ թէ ինչպէս իր սէրն ու արած բարութիւնները ունայն են անցնում, կամենում է այլապէս խրատել այդ անհաւատ ժողովրդին: Նա կամենում է կարիքի միջոցով զգալ տալ իր ժողովրդին նրա սխալը, նրա արարմունքի հետեանքը և ճաշակել տալ նրա վարմունքից առաջացած դառն պտուղները: Նա Իսրայէլին կամենում է սովորեցնել—լսել և հնազանդուիլ: 4) Մենք տեսնում ենք, որ Իսրայէլը հեռանալով Աստուծուց, արդարեւ կրում է իր պատիժը: Բարեւոնի Նաբուգո-դոնոսոր թագաւորը պաշարում է Երուսաղէմը և քարուքանդ անելով՝ նրա պարիսպները մոխրի կոյթ է դարձնում, բնակիչներից շատերին փլատակների տակ կոտորում, խողխողում, մեղցնում իսկ կենդանիներին գերի տանում Բաբելոն ծաճարը կործանում, սրբութիւնները անպատուում և նրա միջի հարստութիւնները կողոպտում:

Ահա այսպէս է սկսում Աստուծու արդար պատիժը, որի նպատակն է լինում զգալ տալ ժողովրդին իր սխալ ընթացքը. սակայն ցաւակցաբար պէտք է ասել, որ Իսրայէլացիների սակաւ մասը կարողացաւ հասկանալ:

№ 26. ՄԱՐԳԱՐԷՆԵՐԸ

I. Երբ իսրայելացիները բաժանուեցան երկու թագաւորութեան, Աստուած նրանց ճշմարիտ հաւատի և բարեպաշտութեան մէջ պահելու համար, յաճախ յարուցանում էր առանձին բարեպաշտ մարդիկ, որոնք կոչւում էին մարգարէներ: Սրանք ոգևորուած ու զօրացած Սուրբ Հոգով՝ յայտնում էին մարդոց Աստուծո՛ւ կամքը, քարոզում էին ճշմարտութիւն, խրատում, զգուշացնում և յանդիմանում էին տիրող կռապաշտութիւնը ու ժողովրդի պակասութիւնները: Իսկ նեղութիւնների և թշուառութիւնների ժամանակ յուսադրում և մխիթարում էին: Նրանք գուշակում էին Աստուծոց գալիք պատիժները չար մարդկանց վրայ և իրանց Աստուծոց ուղարկած լինելը հաստատում էին հրաշքներով:

Իսրայելացիները ընդհանրապէս չէին սիրում մարգարէներին: Նրանք ատում, արհամարհում, հալածում և երբեմն էլ չարաչար սպանում էին:

Մարգարէներից ոմանք քարոզում էին միայն բերանացի, և ոմանք էլ թէ բերանացի և թէ գրաւոր:

Նրանցից շատերը պարզ կերպով գուշակում էին խոստացեալ Մեսսիայի մասին: Այսպէս, 1) թէ «Նա կըծնի կուսից Հրէաստանի Բեղդէհէմ քաղաքում և կանուանուի Էմմանուէլ, որ նշանակում է՝ Աստուած մեզ հետ է: 2) Աստուծու հոգին կ'իջնի նրա վրայ և կ'օծէ նրան: 3) Նա կըքարոզէ ժողովրդին, հրաշքներ կըգործէ և կըբժշկէ հիւանդներին: 4) Նրա առաջից կերթայ Նրա Կարապետը: 5) Նա հանդիսաւոր կերպով կըմտնի Երուսաղէմ, երեսուն արծաթով կըմատնուի,

կենթարկուի հայհոյանքի, ծաղրի ու թուքի և գանակոծութեան: 6) Մարդիկ կըվարուին նրա հետ իրրև չարագործի, կրկախեն Նրան փայտից անօրէնների հետ կըխոցեն Նրա կողը, կըբաժանեն Նրա շորերը և վիճակ կըձգեն: 7) Այս չարչարանքները նա կըկրէ մարդոց անիրաւութիւնների պատճառով, որպէսզի նրանց յաւիտենական կորստից փրկէ: 8) Նա յարութիւն կ'առնէ և կըհաստատէ նոր, երկնային թագաւորութիւն»:

II. Թագաւորութեան բաժանումից յետոյ Իսրայելացիներն ինչպէս էին վերաբերում դէպի Աստուած և թվքեր էին նրանց քարոզում ու մխիթարում: Ինչ էր մարգարէների պաշտօնը և ժողովուրդը ինչպէս էր վարում նրանց հետ: Մարգարէներն ինչպէս էին կատարում իրանց պաշտօնը: Նրանք խոստացեալ Փրկչի մասին ինչ գուշակութիւններ արին:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք, 1) որ Աստուած իր կամքը մարդոց յայտնելու համար յարուցանում է ժողովրդի միջից հաւատարիմ, երկրպագ և բարեպաշտ մարդիկ, որոնք կոչւում են մարգարէներ: Եւ այս ընտրուած, հոգով լցուած և զօրացած մարդիկ անձնուէր գործիչներ էին: Սրանց կոչումը շատ բարձր էր: Սրանք իրանց դրական քարոզներով դարթեցնում, հրաւիրում էին դէպի ապաշխարութիւն և յիշեցնում էին Աստուծու հետ ունեցած ուխտի պահպանումը, իսկ իրանց Աստուծու կողմից ուղարկուած լինելը հաստատում էին հրաշքներով: Աստուած յայտնում էր նրանց շատ բան ապագայից, առանձնապէս Փրկչի ծննդեան, կեանքի, չարչարանքների և փառաւորութեան մասին և գուշակում էին իսկութեամբ ու մանրամասնութեամբ: Սրանց մէջ ծագում էր արքայաժողովի նման ճշմարտութեան լոյսը, որ պարզ, որոշ ճանաչածները և ջերմ սրտով զգացածները, որպէս աստուածային յայտնութիւններ, հաղորդում էին ժողովրդին: Մարգարէներն կոչ

ւում էին Աստուծոյ մարդիկ, որոնք ոչ թէ իրանց սեփական անձի կամ ուրիշի, այլ Աստուծու հրամանները, պատիժ, շնորհք ու ողորմութիւն, ժողովրդին յայտնում և անտուածային դադափարներն ու մտքերը քարոզում և հասկացնում էին: Սրանք ժողովրդին իրանցից աւելի էին սիրում, առաջնորդում, խրատում, յորդորում մինչև վերջին շունչը: Սրանք աղօթում էին և բարեխօս լինում Աստուծու առաջ մեղաւոր ժողովրդի համար և աշխատում էին ջնջելու կոռւպտուութիւնը և անօրէնութիւնները: Մարգարէներն իսկապէս մի տեսակ հսկիչներ էին և պարտաւորութիւն ունէին ժողովրդին և թագաւորին յիշեցնել, եթէ նրանք օրէնքներից հեռանում էին, առաջնորդել ուղիղ ճանապարհով և խորհուրդ տալ, եթէ անարդարութիւն էին գործում: Մարգարէները Աստուծոյ և կրօնի անունով այնպէս էին խօսում, որ շատ թագաւորներ սարսափահար էին լինում նրանցից: Թէև շատ անգամ թագաւորի բարկութիւնը մահ էր սպառնում նրանց բայց և այնպէս նրանց կամքը անընկճելի էր մնում: Նրանց բարկոծում, սպանում էին, բայց նրանք մինչև իրանց վերջին շունչը դարձեալ չէին դադարում ճշմարտութիւնը քարոզելուց: 2) Մարգարէները միութեամբ էին խորին թշուառութեան ժամանակներում և համոզուած էին, որ Աստուած իր ժողովրդին, չնայելով նրա գործած յանցանքներին՝ չի մոռանայ, այլ կյիշէ իր խոստումը՝ նրա պապերին տուած: Այս պատճառով միշտ կըրկնում էին, որ ամենայն մի ցաւ և վիշտ գէպի ապաշխարութիւն է հրաւիրում ժողովրդին և սա Աստուծու գթութեան նշան պէտք է համարել:

№ 27. ԲԱՅԵԼՈՆԵԱՆ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ. ԴԱՆԻԷԼ ՄԱՐԳԱՐԷ

I. Էսրայէլացիները 70 տարի գերի մնացին Բաբելոնում: Դառն էր նրանց վիճակը օտար երկրում: Բայց այս թշուառութիւնը նրանց ուշքի բերեց և զգաս-

տացրեց հեռու կենալ կոռւպտութիւնից: Գերութեան ժամանակ Աստուած միութեամբ ուղարկեց նրանց Դանիէլ մարգարէին: Նա Աստուծու օգնութեամբ մեկնեց Նաբուգոդոնոսոր թագաւորի երազները և կարողացաւ ճանաչել տալ Աստուծու մեծութիւնը: Այս պատճառով թագաւորը Դանիէլին Բաբելոնի բոլոր իմաստունների գլխաւոր նշանակեց:

Դանիէլը պատանի ժամանակ գերի էր տարուել Բաբելոն: Նա իր երեք բարեկամներով կրթուեց Բաբելոնի թագաւորի պալատում: Նրա անունները չընայելով՝ որ ապրում էին պալատում հեթանոսների մէջ, հաստատ էին պահում իրանց հաւատի օրէնքները: Նրանք հրաժարուում էին ուտել այն կերակուրները, ինչ որ արգելուած էր Մովսէսի օրէնքով և խնդրում էին թագաւորին՝ թոյլ տալ կերակրուել միայն հացով ու բանջարեղէններով: Ուսումնաւարտելուց յետոյ՝ նրանք մտան արքունի ծառայութիւն և իրանց խելքով ու հաւատարիմ ծառայութեամբ հասան բարձր պաշտօնների: Նրանք և այս ժամանակ հաստատ էին պահում իրանց հաւատը և նրա օրէնքները, որոնց համար շատ անգամ ենթարկուում էին տանջանքների և կեանքից զրկւելու վտանգին:

Դանիէլի երեք բարեկամներին—Անանիա, Ազարիա և Միսայէլ—թագաւորի հրամանով ձգեցին բոբբոբուած հնոցի մէջ՝ Նաբուգոդոնոսորի կուռքին երկըրպագութիւն չտալու համար: Բայց Աստուած հրաշալի կերպով ազատեց նրանց մահից: Նա ուղարկեց իր հրեշտակին, որը կրակի բոցը դարձրեց սառը ցոլ և նրանք մնացին անվնաս:

Յետոյ Ինքը Դանիէլն էլ ամբաստանուեց, որ Աս-

տուժուն աղօթում է իր օրէնքով և ձգուեց քաղցած առիւծների գուրը, բայց առիւծներն Աստուծու հրամանով չմօտեցան և չփնասեցին նրան

II. Քանի տարի գերի մնացին Իսրայէլացիները Բաբելոնում: Ի՞նչպէս էր նրանց վիճակը և ի՞նչ օգուտ տուեց այդ գերութիւնը: Գերութեան ժամանակ Աստուած ի՞նչ մարգարէ ուղարկեց և ի՞նչպէս ճանաչել տուեց նա Աստուծոյ մեծութիւնը: Դանիէլը և նրա երեք բարեկամներն իրարմէջ ստացան կրթութիւն և ի՞նչպէս էին նրանք վերաբերում դէպի իրանց հաւատի օրէնքները: Ի՞նչ պաշտօններ ստացան նրանք: Յետոյ ի՞նչ պատժի ենթարկուեցան և ի՞նչպէս ազատուեցան:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) Իսրայէլացիները գերութեան և նեղութեան ժամանակ Բաբելոնի գետի ափերում նստած ողբում էին իրանց հայրենիքը: Նրանց վիճակը դառն և անտանելի էր: Նրանք հայրենի երկրից հեռացած՝ յիշում էին Երուսաղէմը, նրա նուիրական և սուրբ տեղերը, ուր ապրել են իրանց նախնիքը, և ուր գտնուում են իրանց սիրելիների գերեզմանները: Նրանք նոր են հասկանում, թէ ի՞նչքան քաղցր է եղել հայրենիքը և ի՞նչ թանկագին գանձեր են ունեցել Քանանում: Այս ամենը մտաբերելով հոգւոյ էին հանում և հառաչում: Նոր են իմանում, մտաբերում Մովսէսի խրատները, որ Աստուծուն հաւատարիմ մնալով կեանք և օրհնութիւն կվայելեն, իսկ նրանից հեռանալով՝ անէծքը և մահը կլինէր նրանց բաժինը: Նրանք մտաբերելով անցեալի փառաւորութիւնը, տեսնում էին ներկան տխուր և ապագան անյոյս և այս վերադրելով իրանց արածին՝ դառնապէս խոստովանում էին, որ սա Աստուծու արդար դատաստանն է: Նրանք ուխտ էին զնում այլևս չբարկացնել Աստուծուն, այլ նրա օրէնքները կատարել արբութեամբ և հաւատարիմ մնալ նրան: Մարգարէները տեսնելով այս ամենը՝ զգում էին Աստուծու միտքը իր ժողովրդի վերաբերութեամբ: Նրանք հաստատապէս համո-

զուած էին, որ սրանով Աստուած կամենում է ժողովուրդը դէպի ինքը դարձնել: Այս դառն վիճակի ժամանակ թուլամիտներից շատերն էլ մոռացան Աստուծուն և հեթանոս դարձան: Բայց Աստուած ողորմած է: Նա վերստին ներում է ժողովրդին, որովհետեւ տեսնում է, որ նա թշուառութեան մէջ զգաստացել, հիասթափւել և սրտով դարձել է դէպի ինքը: Նա կարիքի միջոցով սովորեցրել էր նրանց աղօթել և արհամարհած օրէնքները կրկին պատուել ու հնազանդուել: 2) Մենք տեսնում ենք Դանիէլի և նրա ընկերների գովելի վարմունքը, որ հեթանոսների աստուածներին նուիրուած կերակուրները, որոնք Մովսէսի օրէնքով արգելուած էին, չեն ուտում և չեն անցնում հայրենի օրէնքների ցանկից. Նրանք կարծում էին, եթէ աստուածներին նուիրուած կերակուրներն ուտեն, իրանց սրտերն էլ գուցէ փոխուին: Թէև գլխաւոր հարցը նրանում չէ, թէ մարդ ի՞նչ է կերել, այլ թէ ինչպիսի սիրտ ունի: Մարդ նայում է երեսին, իսկ Աստուած—սրտին. սակայն նրանք այդ բանին մեծ նշանակութիւն էին տալիս և չէին կամենում պատուիրանից անցնել, որովհետեւ դա համբերութեան, հպատակութեան մի նշան է և ով փոքր բաների մէջ Աստուծուն հաւատարիմ է, նա մեծերի մէջ էլ այնպէս կը վարուի: Բացի այդ, նրանք սիրում էին չափաւոր կեանք վարել կերակրի վերաբերութեամբ և չեն զայթակղւում արքունի սեղանի առատութիւնից և ճոխութիւնից: 3) Մենք տեսնում ենք մանուկների հաստատ հաւատը, որ կուռքերին երկրպագութիւն չեն տալի, ոչ քսոմանի պատիժը և ոչ թագաւորին հնազանդ լինելու պարտականութիւնը՝ չեն հեռացնում նրանց ճշմարիտ Աստուծուց: Նրանք Աստուծուն աւելի են սիրում, քան թէ մարդկանց և միշտ կրկնում են, թէ Աստուած կրակից էլ, մարդկանցից էլ կարող է ազատել իրենց: Նրա սուրբ Աջը կը հովանաւորէ և կազատէ այն ամենը, ինչ որ մարդիկ կորած են համարում: Այսպէս հաւատը պաշտպանում, ազատում է նրանց:

№ 28. ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՆԵՐԸ ՊԱՐՍԻՅ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԺԱՄԱՆԱԿ. ԵԶՐ ԵՒ ՆԵՔԵՄԻ

I. Գերութեան եօթանասուն տարին լրանալուց յետոյ՝ պարսից Կիւրոս թագաւորը տիրեց բաբելացոց թագաւորութեանը և իրաւունք տուեց գերի տարած հրէաներին վերադառնալ իրենց հայրենիքը: Նա տուեց նրանց և շատ անօթներ, որ յափշտակել էր Նաբու-գոդոնոսորը Երուսաղէմի տաճարից:

Այս ժամանակ իսրայէլացիները միանգամից 42 հազար հոգով Զորաբաբելի առաջնորդութեամբ և Յե-սուքահանայապետի օգնութեամբ վերադարձան իրանց երկիրը: Երուսաղէմում սեղան կանգնեցրին, Աստու-ծուն զոհ բերին և նոր տաճարի շինութեան հիմք դը-րեցին մեծ հանդէսով, երգերով և գոչումներով: Երի-տասարդներն իրանց ցնծագին ձայներով, իսկ ծերերը իրանց հառաչանքներով ու լացով յիշում էին առաջ-ուան տաճարի հոյակապութիւնը և միշտ ցաւելով յի-շում էին, թէ այս տաճարը չի լինիլ այնպէս փառա-ւոր, ինչպէս հինն էր: Բայց մարգարէները նրանց մխիթարելով ասում էին, թէ այս վերջին տաճարի փառքն աւելի կը լինի, քան թէ առաջինին, և թէ աշ-խարհի Փրկիչն կը գայ այս տաճարը, կը լցնէ նրան փառ-քով և կը տայ այստեղից խաղաղութիւն աշխարհին:

Պարսից թագաւորները տիրելով Հրէաստանին՝ ստանում էին միայն հարկ, իսկ ներքին կառավարու-թիւնը թոյլ էր տուած իսրայէլացիներին իրենց օ-րէնքների համեմատ վարել և ապրել: Նրանք նշանա-կեցին Եզր անունով մի քահանայ և ուղարկեցին նը-րան Երուսաղէմ, որ հսկէ, որպէսզի բոլորը ապրեն իրանց օրէնքների համաձայն: Եզրին տուած էր իրա-

ւունք և պատժելու նրանց, որոնք կը խախտեն Մով-սիսական օրէնքները: Եզրը ժողովեց իսրայէլացիներին, զգուշացրեց չհաստատել ամուսնական կապ կռա-պաշտոնների հետ և կարգադրեց կտրել բոլոր յարաբե-րութիւնները հեթանոսների հետ: Նա վերականգնեց հայրենի մոռացուած և խախտուած կարգերը և օրէնք-ները: Վերսկսեց շաբաթական և միւս տօները: Ժողո-վեց Ս. Դրքի գրուածները և սահմանեց կարգաւ տօ-ներին ժողովրդի առաջ օրինաց գրքերը:

Այնուհետև հիմնուեցան Յուդայի բոլոր քաղաք-ներում ժողովրդանոցներ—սինագոգներ, ուր ամեն շա-բաթ ժողովուրդը պէտք է հաւաքուէր աղօթելու և Աստուծու խօսքը լսելու: Եւ ժողովրդին կը թելու հա-մար նշանակուեցան առանձին մարդիկ, որոնք կոչ-ւում էին Ղպիրներ:

Հրէաները կառավարւում էին 70 ծերերից բաղ-կացած մի բարձրագոյն դատարանով, որի նախագահն էր քահանայապետը: Այս ժողովը կոչւում էր ծերա-կոյտ—սենեդրիօն և գտնւում էր Երուսաղէմում:

Այսպէս իսրայէլացիներն սկսեցին վերանորոգել իրանց կարգերը և վերաշինել իրանց աւերակ դար-ձած քաղաքները, գիւղերը և նրանց պարիսպնե-րը: Նիեմի անունով մի բարեպաշտ իսրայէլացի, որ պարսից արքունիքում պաշտօն ունէր, նորոգեց Երու-սաղէմի պարիսպները, որպէսզի թշնամուց ազատ լինի քաղաքը և տաճարը:

II. Քանի տարի հրէաները գերի մնացին Բաբելոնում: Ո՞վ ազատեց նրանց գերութիւնից: Ո՞րքան հրէաներ և ո՞ւմ առաջնորդութեամբ վերադարձան: Վերադառնալով հայրե-

մունէ անունով մի բարեպաշտ կին իր եօթն որդոց հետ: Իսրայէլացիներն այս դառն ժամանակ՝ Մատաթիա անունով մի քահանայ, որ Յուզայի ցեղից էր, իր որդոց հետ վճռեց կանգնել Ասորոց (Սելևկացոց) դէմ և ազատել իր ազգակիցներին օտարի լծից: Ժողովեցան նրա շուրջը մարդոց մեծ բազմութիւն, որոնք հաւատարիմ էին իրանց օրէնքներին: Սկսուեց պատերազմը հաւատի և հայրենիքի ազատութեան համար: Մատաթիան մեռաւ և կռուավարութիւնն անցաւ նրա որդի Յուզա Մակարէին, որը կարողացաւ քշել թըշնամիներին և սրբել Նրուսագէմի տաճարը կռուքերից: Յուզան ևս քաջութեամբ մեռաւ պատերազմի դաշտում: Մեռան և նրա եղբայրները, բայց կենդանի մնաց սուրբ գործը, որը շարունակեցին նրա յաջորդները և ստիպեցին Ասորոց թագաւորին իսպառ հրաժարուել իսրայէլացիների վրայ ունեցած իշխանութիւնից: Եւ այսպէս տիրելով ամբողջ Հրէաստանին ստացան նորից անկախութիւն:

Մատաթիան և նրա որդիքն իրանց կեանքը զոհելով հաւատի և հայրենիքի համար՝ գեղեցիկ օրինակ տուին հայրենասիրութեան:

II. Ո՞րքան ժամանակ Իսրայէլացիները հպատակ մնացին Պարսից տէրութեան: Ո՞վ կործանեց Պարսից թագաւորութիւնը: Աղէքսանդրի մահից յետոյ ի՞նչ պատահեց նրա ընդարձակ տէրութեանը և Հրէաստանը որ տէրութիւնների սահմանակից դարձաւ: Ի՞նչ վիճակի մէջ էր նա: Ո՞րքան տարի Իսրայէլացիներն եգիպտական իշխանութեան տակ մնացին: Ի՞նչ զրութեան մէջ էին: Ո՞րքան ժամանակ Իսրայէլացիներն Ասորոց իշխանութեան տակ էին, ի՞նչպիսի վիճակի մէջ էին և ի՞նչ նահատակութիւններ կատարուեցան Այդ դժբաղդ վիճակն ի՞նչ օգուտ բերեց Իսրայէլացիներին: Ո՞վ առաջին անգամ հոգ տարաւ օտարի լծից ազա-

տուելու և անկախութիւն ձեռք բերելու համար: Ի՞նչ քաջութիւններ արեցին Մատաթիա և նրա յետագաները:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք. 1) որ Պարսից թագաւորութեանը վերջ է տալիս Աղէքսանդր Մակեդոնացին և տիրում է ամբողջ Հրէաստանին: 2) Աղէքսանդրի մահից յետոյ իսրայէլացիների վիճակը փոխւում է: Նրա տէրութիւնը բաժանւում է եգիպտական ու Ասորոց կամ Սելևկացոց տէրութիւնները կուի ծաղիկ են շինում Հրէաստանը: Սկզբում տիրում է եգիպտականը և իրան հաւատարիմ հպատակ դարձնելու համար՝ թոյլատրում է նրանց պաշտել իրանց կրօնը և հայրենի օրէնքներով կռուավարուել: Նրանց տիրապետութեան ժամանակ Իսրայէլացիների վիճակը լաւ է լինում և եգիպտական ուսումնասէր Պտղոմէոսի ջանքերով Սուրբ Գրքի թարգմանութիւնը կատարւում է 70 գիտնականների աշխատութեամբ հրէական լեզուից յունարէն, որ պահպանւում էր Աղէքսանդրիայի գրատան մէջ: Այս թարգմանութիւնը կոչւում է Սուրբ Գրքի եօթանասնից թարգմանութիւն: 3) Մօտ հարիւր տարուց յետոյ Ասորոց թագաւորները տիրում են Իսրայէլացիներին և այդ ժամանակից սկսւում է նրանց համար ամենադառն ժամանակը: Ասորոց թագաւորները՝ բացի հաւատարիմ հպատակ լինել պահանջելուց, բռնի կերպով, անտանելի տանջանքներ տալով ու նահատակելով՝ ստիպում են ուրանալ իրենց հաւատը և կռուք պաշտել: Նրանք կռուքեր են դնում Նրուսագէմի տաճարում և կռապաշտական պաշտամունքներ կատարում ու զոհեր մատուցանում: Սակայն Իսրայէլացիներն անդրդուելի են մնում իրանց հաւատքի մէջ և մեծ զոհեր են տալիս: 4) Մենք տեսնում ենք, որ այս բռնութիւնը ստիպում է Իսրայէլացիներին ուրիշ ելք գտնել, Մատաթիա անունով մի ճշմարիտ քահանայ չկարողանալով տանել այս ազգային կրօնի անպատուութիւնը և ժողովրդի նեղութիւնները, ոտքի է կանգնում հաւատքի և հայրենի օրէնքների համար և ժողովելով իւր շուրջ հաւատարիմ, հայրենասէր և նախանձախնդիր Իսրայէլացիներին, պատերազմում է Ասորոց թագա-

ւորներին հետ՝ անկախութիւն ձեռք բերելու համար: Քաջաբար մեռնում է Մատթիան պատերազմի դաշտում: Գործը շարունակում են նրա որդիքը և թոռները Տիրոջ օգնութեամբ և յաջողութեամբ դուրս բերելով նրանց Իսրայէլեան երկիրներից, բաղաժնեներից՝ տիրում են ամբողջ Հրէաստանին և անկախութիւն ձեռք բերում, բայց ափսոս, որ այդ երկարատև չի լինում: 5) Մենք նկատում ենք, որ Իսրայէլացիներին դրդողը լինում է հայրենի օրէնքների նախանձախնդրութիւնը, պապենական հաւատի հաւատարիմ պահպանութիւնը և հայրենասիրութիւնը, որովհետև նրանք գուշակում էին վերահաս վտանգը, որ այսպիսի դառն ժամանակներում առաջ է գալի:

Ք 30. ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ ՀՌՈՄԱՅԵՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

I. Իսրայէլացիներին՝ Մակաբայեցոց կոչուած թագաւորութիւնն երկար ժամանակ գոյութիւն չունեցաւ: Ներքին խռովութիւնները, թագաժառանգների շարունակ կռիւները վնասեցին երկրին և ժողովրդին այնտեղ հասցրին, որ ստիպուեց գիմելու Հռոմայեցիների միջամտութեան՝ երկիրը խաղաղացնելու և գործերը կարգի բերելու համար: Հռոմայեցիները Փրկչի գալստից մի փոքր առաջ առան իրանց իշխանութեան ներքոյ Հրէաստանը և վերջ տուին Մակաբայեցոց թագաւորութեան: Նրանք երկրի կառավարութիւնը յանձնեցին Նդովմայեցի Հերովդէսին, թագաւորական տիտղոսով: Սա խիստ, կասկածոտ և Հռոմայեցիների շահերին ծառայող մի մարդ էր:

Ծանր էր այս բանն իսրայէլացիների համար: Նրանք նոր հասկացան իրանց գործած սխալը, բայց արդէն ուշ էր: Մի բան միայն նրանց մխիթարում

էր և քաջալերում: Դա Փրկչի գալու համար գուշակութիւնների կատարումն էր, որ պէտք է լինէր, երբ Յուդայի տանից թագաւորութիւնը վերջանար: Եւ ահա արդէն վերջացել էր: Միայն շատերը նրանցին սխալմամբ սպասում էին, որ Մեսսիան ոչ թէ մեղքերից— խաւարից պէտք է փրկէ, այլ նա երկրաւոր փառաւոր թագաւոր կըլինի և կազատէ նրանց օտարի իշխանութիւնից:

Հռոմայեցիների տիրապետութեան ժամանակ իսրայէլացիների երկիրն անուանւում է Պաղէստինա և բաժանւում էր չորս մասերի: Հիւսիսային մասը կոչւում էր Գալիլեա, միջին մասը— Սամարիա, հարաւինը Յուդայի երկիրը և արեւելեանը— Պերիա կամ Յանկոյս Յորդանանու: Բաբելոնեան գերութիւնից յետոյ իսրայէլացիների մէջ առաջ եկան կրօնական հերձուածներ՝ Փարիսեցիք, Սադուկեցիք և Յեսսեանք անուններով:

Փարիսեցիք— պահպանողական էին. սրանք աշխատում էին իրանց սուրբ ձեւացնել ամենքի առաջ: Նախանձախնդիր էին հայրենի օրէնքներին և հակառակ էին օրէնքների, հայրենի վարքերի և սովորութիւնների ամենափոքրիկ փոփոխման: Սրանք սուրբ Գրքին հաւասար էին ընդունում և հայրենի աւանդութիւնները: Սրանց գլխաւոր պաշտօնութիւնն էր— կոյր հետևողութիւն բարեպաշտական արտաքին ձևերին:

Սադուկեցիք— սրանք Փարիսեցիների հակառակ՝ չէին ընդունում աւանդութիւնները, ուրանում էին հոգու անմահութիւնը, չէին հաւատում մեռեալների յարութեան և վերջին դատաստանին:

Յեսսեանք— սրանք մեծ մասամբ ապրում էին անպատանդութեամբ՝ հասարակ խրճիթների մէջ և իրանց

ժամանակն անց էին վացնող՝ կարդալով, մտածելով, դատելով և հոգևոր երգերը երգելով: Դժգոհութիւնը Շաբաթը մի անգամ և հաւաքուեալ էին ժողովաւրանում՝ ծերի վայմ ձեռնհասի քարոզները՝ խրատները լսելու: Սրանց մէջ յարգի էր միայնակցութիւնը և մեծ մասը պահպանում էր կոնստիտուցիան: Սրանք ամբողջ էին ընկերութեամբ և ունէին միատեսակ հագուստ և հասարակաց սեղան: Աղօթում էին արևի ծագելու և մայր մտնելու ժամանակ: Հեռո՞ւ էին երգում ից և անհասարակ այնպիսի բաներից: Երբնք կարող էին ուրիշներին վաճառքներել: Գլխաւոր անգամ իրենց մէջ էին միմեանցից անջատուիլ: Երբ անհրաժեշտ էր, իրար հետ կարող էին խօսել: Երբ անհրաժեշտ էր, իրար հետ կարող էին խօսել: Երբ անհրաժեշտ էր, իրար հետ կարող էին խօսել:

II. Ինչպէս իսրայէլացիներին նոր թագաւորութիւնը երկար չտևեց: Ինչ քանի ճափար էինք ներքին խռովութիւններն ու կռիւները և վերջը համ ղեմեցին միջամտելու և խաղաղացնելու: Ինչպէս վերաբերուեցան Հռոմայեցիներն և թէ՛ հետեանք ունեցան: Ինչ վիճակի մէջ էին իսրայէլացիներն եղովմայեցի Հերովդէսի ժամակ և ինչն էր նրանց միտքը: Ինչ էին սպասում իսրայէլացիներից շատերը Մեսիայից: Ինչպէս էր զննվում իսրայէլացիների երկիրը Հռոմայեցիների տիրապետութեան ժամանակ և քաղաքները: Երբ քաղաքները, կրօնական ինչ հերձուածներ կային իսրայէլացիների մէջ և ինչով էին զանազանում միմեանցից Փարիսեցիք, Սադուկեցիք և Յեսսեանք:

III. Այս պատմութիւնից մենք սովորում ենք: 1) Թէ ինչպէս իսրայէլացիները մեծ նեղութիւններով ձեռք բերած իրանց նոր թագաւորութիւնը չէին պահպանում: Գաճի ժառանգները պնդեալով պատերազմում են միմեանց հետ: Սկսում են կռիւներ, ներքին երկպառակութիւններ, որոնք առաջ են բերում ներքին տկարութիւն և թուլութիւն: Լինում են անմիաբանութիւն, հայրենի օրէնքներից անցնել, աղքատութիւն և բարոյական անկում, որից յառաջանում է ժողովրդի մէջ թշուառութիւն: Տխուր անցեալի յիշատակը

նրանք մոռանալով և կամենալով վերջ տալ այս ողբալի դրութեանը՝ փոխանակ հիասթափուելու, անհեռատեսութեամբ դիմում են օտարի միջամտութեան՝ իրանց երկիրը խաղաղացնելու նպատակով, որ ունենում է կորստաբեր հետեանք: 2) Հռոմայեցիները տէր են դառնում Հրէաստանին և վերջ տալի նրա անկախութեանը: Նրանք նշանակում են մի խիստ կառավարիչ՝ Թագաւոր Գիտղոսով, որի առաջին գործն է լինում՝ ծառայել Հռոմայեցիների նպատակներին, շահերին և իր իշխանութիւնը ապահովելու համար վերջ է տալիս Մակաբայեցոց թագաւորութեան ժառանգներին: 3) Իսրայէլացիների վիճակը շատ դառն, տխուր և անտանելի է լինում: Նրանց արած սխալը խորը խոցում է իրանց սիրտը և վրդովում, բայց ոչ մի ելք չեն գտնում: Նրանք անկախութեան, հռոմայեցիների ձեռքից ազատելու յոյսը կորցնել էին և չէին մտածում իրանք իրանց աշխատութեամբ, ջանքերով ձեռք բերելու, որովհետև հայրենասիրական զգացմունքը սառել էր նրանց մէջ, թուլամորթ էին դարձել և չէին կամենում զոհաբերութիւն անել: Նրանք թէ իրանց և թէ իրանց երկրի համար բարիքներ ուրիշից էին սպասում և միութարւում էին նրանով, թէ շուտով կգալ խոստացած Մեսիան և կազատէ նրանց օտարի լծից, նեղութիւններից և կվերականգնէ կրկին Իսրայէլի թագաւորութիւնը: Բայց մոռանում էին, որ Փրկչի թագաւորութիւնը երկնային էր լինելու և ոչ երկրային: Նա պէտք է թագաւորէր մարդոց սրտերի վրայ և ոչ երկրների: 4) Իսրայէլի երկիրը, որ սկզբում կոչւում էր Բանամացոց, Խոստացեալ, Աւետեաց, Հրէաստան, Իսրայէլացոց և Սուրբ Երկիր, նրա մի մասի բնակիչների՝ Փղշտացիների անունով ստանում է Պաղեստինա անուն և կառավարիլու համար բաժանւում է չորս մասերի, որոնց համար նշանակւում են Հռոմայեցի կառավարիչներ: Տեսնում ենք իսրայէլացիների մէջ, որպէս գերութեան դառն հետեանք՝ գոյութիւն են ստացել կրօնական հերձուածներ՝ բաժանումներ, որից առաջ են եկել ժողովրդի մէջ ատելութիւն, խռովութիւն և կռիւներ՝ իրանց փաստակար հետեանքներով: Ահա այս արտերով ժողովուրդն այնպէս բարոյապէս

ընկել, խղճացել և հոգեպէս հիւանդացել էր, որ նրան բար-
ւոքելու, բուժելու համար, անշուշտ կարիք էր զգացում մի
բժշկի, մտքերի և սրտերի խաղաղարարի և մի նոր լուսա-
տու օրէնստուի, Որին նա—ժողովուրդը—որպէս փրկութեան
միակ միջոցի՝ անհամբեր սպասում էր և Որը մարգարէների
գուշակութեամբ պէտք է գար, երբ Յուդայի տանից թագա-
ւորութիւնը վերջանար: Եւ ահա այդ արդէն կատարուած
էր տեսնում: Այդ ազատիչը—խոստացեալ Փրկիչը՝ մեր Տէր
Յիսուս Բրիստոսն էր, Որին վայելէ փառք յաւիտեանս. Ամէն:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

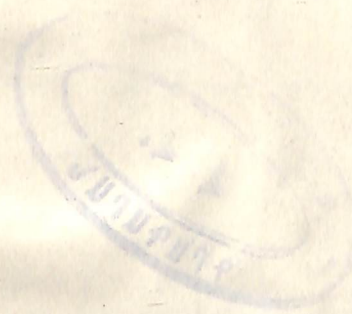
Հին ուխտի սուրբ պատմութիւններ

Երես.

Յառաջաբան	3
1 Աշխարհի ստեղծագործութիւնը	5
2 Մարդու ստեղծագործութիւնը	6
3 Դրախտը և առաջին մարդոց կեանքը	8
4 Պատուիրանազանցութիւնը	9
5 Ադամի որդիքը	11
6 Զրհեղեղը	13
7 Բաբելոնեան աշտարակաշինութիւնը	15
8 Աբրահամը տեղափոխուում է Քանանացոց երկիրը	18
9 Աբրահամը և Դովուր բաժանում են իրարից	20
10 Աբրահամը ազատում է գերիներին	22
11 Աստուծու խոստումն Աբրահամին	24
12 Իսահակի ծնունդը և զոհ բերելը	27
13 Իսահակի որդիքը և Յակովբի երազը	29
14 Յակովբի որդիքը	32
15 Յովսէփի փառքը	35
16 Յակովբի որդոց եգիպտոս գնալը և Յակովբի տեղա- փոխութիւնը եգիպտոս	38
17 Մովսէսի ծնունդը, կրթութիւնը, փախուստը և ան- կէզ մորենին	40
18 Զատիկ.—Եգիպտոսից դուրս գալը և Կարմիր ծովի անցնելը	45
19 Սինայի օրէնստուութիւնը.—Վկայութեան խորանը	48
20 Իսրայէլացիները մտնում են Աւետեաց երկիրը.— Դատաւորներ	51
21 Սաուղ թագաւորը	55
22 Դաւիթ թագաւորը	57

23 Սողոմոն թագաւորը	61
24 Թագաւորութեան բաժանումը.—Իսրայէլեան թա- գաւորութեան վիճակը	66
25 Յուդայի թագաւորութեան վիճակը	70
26 Մարգարէները	74
27 Բաբելոնեան գերութիւն.—Դանիէլ մարգարէ	76
28 Իսրայէլացիների վիճակը Պարսից իշխանութեան ժամանակ.—Եզր և Նէեմի	80
29 Իսրայէլացիների վիճակը Մակեդոնացիների ժա- մանակ.—Մատաթիա	83
30 Իսրայէլացիների վիճակը Հռոմայեցոց տիրապետու- թեան ժամանակ	86
31	
32	
33	
34	
35	
36	
37	
38	
39	
40	
41	
42	
43	
44	
45	
46	
47	
48	
49	
50	
51	
52	
53	

23 Մարտի Բազմություն	61
24 Բազմությունների շտաբների Բազմությունների վերաբերյալ	62
25 Բազմությունների վերաբերյալ	63
26 Բազմությունների վերաբերյալ	64
27 Բազմությունների վերաբերյալ	65
28 Բազմությունների վերաբերյալ	66
29 Բազմությունների վերաբերյալ	67
30 Բազմությունների վերաբերյալ	68

ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1. Դասագիրք հայկ. ձայնագրութեան, գ. տպագրութիւն (սպառուած) 60 կ.
2. Մանկական ձայնագրեալ երգարան ա. տպագրութիւն (սպառուած) 40 կ.
3. Ազգային ձայնագրեալ երգարան, ա. տպագրութիւն (սպառուած) 80 կ.
4. Դասագիրք կրօնի, ա. գրքոյկ 8-րդ տպագրութիւն. 10 կ.
5. Դասագիրք կրօնի, բ. գրքոյկ 5-րդ տպագրութ. . 30 կ.
6. Դասագիրք կրօնի, գ. գրքոյկ 3-րդ տպագրութ. . 30 կ.

Վաճառուում են Թիֆլիսի «Կենդրոնական միւս գրավաճառանոցներում», և աշխատասիրողի մօտ՝

Тифлисъ, Протоіерею Езнику Ерзинкянъ.

~~304~~

304

0026431

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0026431

